

Ljubljanski

ZVON.

LETO
XIII.

ZVEZEK
I.

1893

Vsebina 1. zvezka:

1. A. Aškerc: <i>Pramloča</i> . Indska legenda	1
2. Dolénjec: <i>Iz lepših dnij</i> . I.—IV.	2
3. y.: <i>Prstan</i>	2
4. Nejaz Nemicgren: <i>Abadon</i> . Bajka za starce	3
5. Dr. S. Šubic: <i>Pogubni malik sveta</i>	13
6. Josip Starè: <i>Pisma iz Zagreba</i> . XXVII.	21
7. Zdešlav: <i>Ne glej me, dekle, ti</i>	26
8. P. pl. Radics: <i>Anton Linhart</i>	27
9. —d—: <i>Šopek</i>	32
10. Janko Kersnik: <i>Jara gospôda</i> . Povest	33
11. Zdešlav: <i>Môrda vé</i>	36
12. M Cilenšek: <i>Granitna miza</i>	37
13. Slovén: <i>Zimsko popje</i>	42
14. Márica: <i>Moj pot</i>	43
15. Dr. Fr. Kos: <i>Slovníške drobtine</i>	47
16. Književna poročila:	
I. V. Bežek: <i>Levstikoví zbrani spisi</i>	48
II. Dr. V. Oblak: <i>W. Vondrák, Altslovenische Studien</i>	51
17. Listek: † Dr. Fr. vitez Močnik. — Slovensko-nemški slovar. — Knjige »Maticе Slovenske«. — Kopalíše in Kneippovo zdravíše v Kamniku. — Veseli otroci. — Oklic. — Slovenski koledarji. — Koncert »Glasbene Maticе«. — Slovensko gledališe. — Dramatično društvo. — Koncertni večeri »Glasbene Maticе«. — Iz odborove seje »Maticе Slovenske«. — Osebna novica. — Petindvajsetletnica jugoslovanske akademije. — Dve novi hrvaški drami. — »Zlatá Praha«. — Češka akademija znanostij in umetnostij. — Dve novi operi. — Prosvjeta. — Znameniti grobovi. — Spomenik Prževalskemu. — Največeje knjižnice na svetu. — Najstarejša skladba na svetu. — Listnica. — Popravek.	55

Ljubljanski

VAZON

Leposloven in znanstven list.

Štev. I.

V Ljubljani, dne 1. prosinca 1893.

Leto XIII.

Pramloča.

Indska legenda.

Teče Ganga, reka sveta;
Tam živi ob bregu Kandu
V gaji senčnem, gaji temnem.
Sto let tam že samotari.

Hrana so mu korenine
In pijača je studénc;
Póstel, kamor truden lega,
Pod drevesom mah je mehki.

Trikrat vsak dan stopa h Gangi,
V vódi sveti se umivat;
Kóplje se in pere grehe,
Moli, posti, pokori se.

Družba ptičev so mu zbori,
Ki pojó mu pésmi sladke;
Ž njimi peva Brahmi himne,
Premišljuje stvarstva tajne.

Kar uganka drugim temna,
To ko dan je Kandu svetlo;
Vé življenja vzrok in konec,
Ko na dlani gleda večnost . . .

S kailaške góre doli
Zró bogovi na svetníka,
Zró na Kanda in — bojé se,
Da v svetósti prekosí jih!

»Kák opasnost odvrniti?«
Posvetuje bog se z bogom.
Hrum potihne po nebesih —
Odpri Indra usta modra:

»Kjé si, biser naš, Pramloča?
Kjé si, rajskih Vil kraljica?
Hitro plavaj dól na Gango
Pa obiší tam svetníka!«

In Pramloča splava h Kandu,
Vsa prelestna in čaróbná;
Vede číta baš brahmanec,
V misli vtópljen je globóke.

»Kdó prikazen ti si bajna?«
Kandu vzdrami se iz mislji,
Ostrmi in reče, prosi:
»Naj te gledam, o boginja!«

»Lép je lotos v mesečini,
Ko prikaže se iz vóde
In razvije cvet svoj nežni —
Lépsa ti si, Vila moja!

»Naj te gledam! . . . Naj krasóto
Pijem tvojo le trenutek!
Naj oči si ž njoj napajam,
Naj napajam vročo dušo!

»Še trenutek, še trenutek! . . .
Glej, oči so moje žejne,
Žejno srce je krasóte,
Duša moja je je žejna.

»Naj te gledam, naj te gledam!
Še trenutek! . . . Ne izgini! . . .«
In molčé jo gleda, gleda . . .
Solnce pade za vršine.

»Oh!« — puščavnik vzdihne bridko,
»Danes nisem šel se kópat,
Brahmi peval nisem himen,
Vso opústil sem pokoro!«

»Danes!? — praviš Kandu sveti,«
Čudom čudi se Pramloča,
»Sto let, gledal si me, smrtnik!« . . .
Vsi smeje se mu bogovi.

A. Aškerc.

Iz lepših dnij.

I.

Spomnjam se presrečnih dnij,
Ko rdečih lic in duše vroče
Plamene ljubil sem očij
In dôbo vígredi cvetoče.

Pomládi nisem zdaj vesel,
Pogled me déklic zdaj ne čara,
Obraz sicér mi ni še vel,
Srcé, srcé samó se stara!

II.

Siva megla sénči
V dalji zélen grič,
Izpod néba plava
Nánj ujeden ptič.

Sam stojim na vrtu,
Sólzne zémlje sin,
Na srcé mi lega
Žalosten spomin . . .

III.

Mráčno mi okó je časih,
Čut pretresa me globok,
Neizrecno bi užaljen
Jokal kot otrok.

Misel plava mi v bodočnost,
V leta préšla zrem nazaj.
Tiho svojo dušo vprašam:
Káj te žali, káj?

A zamán jo povprašujem,
Duh ostane méni ném.
Da sem žalosten, to čútim,
A zakaj, ne véim!

IV.

Srcé mi časih koprní,
Dasl ne vé, po čém.
Naslonim se na okno
In vénkaj gledam ném.

In vidim ptico, ki letí
Visoko pod nebó,
Tedáj želim perotij,
Da vzplaval bi za njó!

Dolénjec.

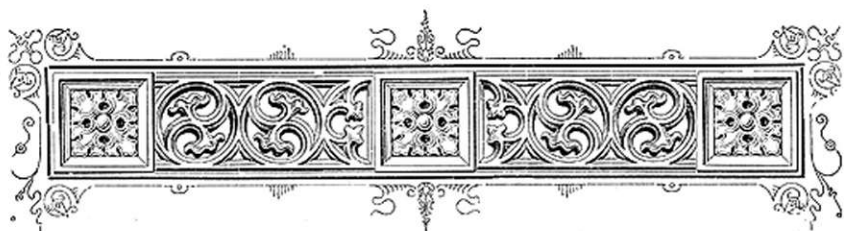
Prstan.

Drôbna ptica priletí,
Nosi prstan, gostolí:
»Kdo želi si prstan tá?
Dèkle mládo mu ga dá.«

Ptico, prstan gledam ném,
Čujem glas in ptici dém:
»Drôbna ptica, káj ne véš,
Kómu prstan dati sméš?

»Kdor zamenja zánj srcé,
Tá dobiti smé ga lé!«

Abadon.

Bajka za starce. Pripoveduje Nejaz Nemcigren.

I.

Bndu, kjer se lena voda zelene Krke druží z bodrimi valovi bistré Save, sedita v ozkem lahkem čolnu dva gospoda. Na krmi sedeči, ki veslá varno in spretno, to je mož velike rasti in krepkega života. Opravljen je ukusno in lično. Na obrazu se mu bere priletnost, toda brez tistih črt, ki značijo strasti ali pešanje telesnih močij. Rjave oči so mu duhovite in prijazne, vender ne kažejo in ne pridobivajo sočutja. —

Sredi čolna na prěčni deski sedeči gospod pa je lepa podoba zdrave mladosti, visok, vitek, črnolàs. Na okroglem, bledem, prikupnem obličji mu je sicer razlita nekova boleštna rdečica, vender kaže vse, da se je mladeniču, ki ima blizu petindvajset let, življenje dosedaj snovalo in sanjalo brez duševnih težav in brez gmotnih skrbi. Zaupne modre oči mu zvedavo in nestanovito gledajo izpod gladkega čela. Opis naj zadošča, ako še pristavim, kar se tiče mladeničeve obleke, da ni imel druge oprave nego plavne hlačice. Blagovoljni bralec se pa ne spotikaj ob tem nedostatku. Na drugi ali tretji strani te povesti bode moj junak oblečen že prav spodobno in sijajno.

Stari gospod izpregovori:

— Prav kakor kaplja na bilki je viselo vaše življenje, ko sem prihitel s čolničem in vas otél iz vrtinca. Izvolite torej priznati, da imam nekaj pravice do vaše osebe. —

— Oprostite, da vas v svoji osuplosti in razburici nisem še zahvalil, kakor mi je sveta dolžnost. —

— Nič ne dé, saj ste se jedva odsopli. —

— Vender prva dolžnost mi je izreči vam zahvalo, neznani rešitelj; in druga dolžnost mi bode, povrniti vam veliko dobroto, kolikor mi je možno. Kakó se bode razveselila ljuba moja mati, ako ji smem predstaviti vas, ki ste ji oteli življenje jedinega otroka? —

— Káj ne, gospodič, voda ima svojo moč? Istinito, ne samó ohladila, temveč tudi obnovila vas je. Prav pozabili ste, kakó ste pred pol ure drugače mislili o življenji in da se niste kár nič spominjali ljube svoje matere. —

— Oprostite, gospod, toda vašega očitanja ne umejem. —

— Nikar praznih besed, gospodič! Brez šale in varanja govoriva iz óčij v óči! Videl sem, kje ste se slačili; opazoval sem, da vrlo plavate in da dobro poznate sovodje Krke in Save; tajiti ne morete, da ste plavali, premagujoč valove, naravnost v najsilnejši vrtinec, iz katerega se človek ne more oteti. Po pravilih rednih možgán morava torej soditi, da vašega utopa v tem vrtinci ni učinil slučaj nego premišljen namen. In še to: obleko ste pustili na očitem prostoru blizu hojenega pota, da bi mislili ljudje in posebe mati vaša: Ponesrečil se je pri kopanju! Oj, vi pristni vzornik svojega velka: celó umirajoč varate! —

— Res je, gospod, brezupnost mi je omamila glavo, in v slepi strasti sem se hotel končati. —

— Bodisi, za vzroke se ne bodem prepiral. Nekova doslednost je bila v vaši omami; sicer pa tisti, ki se z ognjem šali, ne smé tožiti, če se mu hiša zapali nad glavo. —

— Ne zamerite, neznani gospod, pri mēni ni bilo šale. Oh, ko bi védeli . . . —

— Nagibe, sevéda! seže stari gospod mladeniču v besedo. Dobro jih vém in poznam, stari so kolikor človeški rod. Tisto prekletje, ki je vžgano v človeški zárod kakor nekovo Kajново znamenje. Ljubezem! Tista pošast, ki pod krinko divne lepote náse vabi in priklepa mladost in starost, ki vzbuja nezkušencem najnežnejša čustva, ki v duhobolnih pesnikih poraja čarobne, večnosti vredne poezije! In ta nakazen, kakó nesrečno deluje? Mladeniča zavaja v pogubo, mami možá, osmešuje starčka, izpreminja pridnega obrtnika varčnost in poštenost v potratnost in hudodelstvo, tihega učenjaka modrost v bedastočo, samujočega pobožnika molitev in trdno vero v pohujšanje in krivoverstvo; ona, nikjer vidna, povsod pridna, razdira zakonski mir, ugonablja blaginjo srečnih družin in se vzpenja celó do prestolov, zatirajoč pravico, slepěč državnike in kakor požar v nemajoč vojne

in krviprelivanje bednih národov. Ta velesila, ki posameznika neusmiljeno premaga, ako neprestano ne beží pred njo, omamila je tudi tebe, ker si ji nepremišljeno pogledal v vabeči obraz. Vender ne žaluj — taka usoda je pred teboj in bode za teboj zadela milijone zemljanov, ki vsi kakor véščé letate v plamen, da vas vpepelí! Vsak, kdor ne beží, kdor vedno ne zatajuje svojega telesa, mora biti suženj tej ljubezni, in to vse samó zató, da ta človeški zárod ne izmré in da ne prestanete prelepe zemlje, vredne boljših gospodarjev, teptati in polniti s slavnimi svojimi bedastočami in še slavnejšimi grozodejstvi! Oj, bede človeške! Kakó pa tudi prevzetujete v svoji zaslepljenosti? Kakó že póje psalmist o človeku:

»Le malo njega si ponižal pod Seboj,
Ovenčal s slavo si ga in češčenjem,
Da gospoduje človek Tvoj
Nad Tvojih rok stvarjenjem«¹⁾

In kaj je vaše gospodovanje? Zgolj meteor ste, v katerem gomazé brezštevilne strastí in bede: kaos, v katerem brodira eros in anteros — ljubezen in črt. »Ljubéč roditi, črtéč moriti«, to sta tečaja, ob katera se suče delo in nedelo zemljanov! Izjeme so, toda teh je le malo. Vi mladenič pa niste izjema, nego samó atomček iz tega kaosa, ne najslabši, vender tolikanj vreden, da sem iztegnil roko v vašo rešitev. — Stari gospod umolkne, kakor bi si hotel odpočiti, zakaj govoril je s prestanki in strastno. Mladi gospod pa komaj premaguje veliko muko. Srce se mu krči zaradi tega preklinjanja ljubezni in človeštva; zdrobil bi bil vodnika, ali v njega oblasti je kakor uklenjen in ne more se braniti, ako se mu óni takó roga v obraz. Ohrabrí se in reče:

— Nimam častí, da bi vas poznal, gospod. Samó to véim, da ste me oteli. Dvojim pa, da imate pravico do takšnih besed. Pripetí se časih takó, da človek ne more več živeti. Jaz bi moral skočiti nazaj v vrtnec, ako še delj takó žalite osebno moje razmerje. Druge brambe nimam. —

— Počasi, gospod, odgovorí starec mirno in hladno. Jaz vas poznam že dolgo, tudi vi bi mene lahko poznali, pa niste pazili náme. Kar sem govoril, govoril sem po svojem prepričanji. Zahtevam pa, da spoštujete moje prepričanje, katero je pridobljeno po opazovanji mojih prostih očíj. Vaše neizkušene zaljubljene očí pač vidijo drugače; toda slobodno imejte drugačno svojo sodbo. Slobodno vam je tudi poskusiti, ali je iz Save ali iz Krke krajši pot do dnà peklà, in drugič

¹⁾ Psalm VIII. v Veselovem prevodu.

ne iztegnem roke za vami. Toda čemú prazne besede! Vsakdanja izkušnja uči, da tisti, kogar otmó, kadar hoče baš uničiti življenje svoje, ne poskusi drugič potovanja v deželo, iz katere se ne vrne noben potnik; mariveč goreče se oklene življenja in sladke navade človekovanja. Torej zagrinjalo čez to, kar je bilo, in rajši odgrniva bodočnost, kateri se itak ne morete umekniti. Omenil sem že, da sem pridobil nekaj pravic do vaše osebe. Ali mi to še priznavate? —

— Gotovo, gospod! Zagotavljam vas iz nova neomejene svoje hvaležnosti. —

— Zopet prazne besede! Malopriden dobrotnik, ki izkazuje dobre zató, da bi ga osrečenci hvalili; slab poznatelj ljudij, ki pričakuje iskrene hvaležnosti za storjene dobrote! Odklanjam in odpuščam vsako hvaležnost, mladi človek. —

— V vaši oblasti sem, gospod, in vam na razpolago. —

— Res ste v moji oblasti, vendar slobodni ste bolj, nego si mislite. Ali nisva ravnokar poudarjala, da se lahko celó zopet utopite, ako vas je volja? Torej trdno, moško pogodbo dogovoriva, kakó mi — dovóli, da te tičem — pošteno odslužiš to življenje, za katero moraš zahvaliti mene. —

— Pripravljen sem, gospod. —

— Ne, nisi pripravljen! Ko bi bil čoln bliže brega, skočil bi na zemljo, predno izrečem prvo besedo najine pogodbe. Umevno je, da ti je tesno pri srci: nekoliko te zebe, obleke nimaš, solnce gré za góro, in čoln plava v krajino, tebi menj znano. Res, da se me nekamo bojiš; vendar vse to ni takó mučno, kakor bi ti bilo sedaj neznosno, ako bi bil tam, kamor si bil namenjen, ko sem te potegnil iz vrtinca.

— Prosim, gospod, usmiljenja; saj vidite, da se kàr tresem. —

— Mene sicer nikoli ne zebe, vendar izpijem požirek iz te tebi znane steklenice. Potegni tudi ti krepak požirek, da te mine mrazota. —

Gospod vzame čútarico iz žepa in jo ponudi mladeniču, kateri jo slastno nastavi na usta.

— To greje, gospod! Lepa hvala za izvrstno okrepilo. —

— Taka tvoja gorečnost mi je po godi. Treba dalje, da se seznaniva. Ti si stari moj znanec Samorad Veselin. Meni pa je ime Abadon, in jaz nisem človek. —

Stari gospod se pri zadnjih zateglo izgovorjenih besedah skloni proti mladeniču, in temu se zazdí, kakor bi ga óni kàr prebodel z žarečim svojim pogledom. Nezavesten pade v čoln. Omotil ga je nekaj požirek neznane, otrovne pijače, nekaj pa gospodova izpóved. Zdjaci

priplava sedem velikih sômov pred čoln in vsi se uvrsté prédenj. Abadon jim vrže dolg motvoz, tega sômi primejo in potlej vlečejo ladjico gladko in hitro po Savi navzgor proti Bréžicam in krškemu mestu. Zajedno prifotata dve vjeri in prineseta Samoradovo obleko na čoln, in ta obleka se précej sáma ob sebi obleče na teló omedlelega mladeniča.

Abadon položí roko Samoradu na čelo; ta se précej zavé ter osuplo vpraša:

— Od kod ta izprememba? Oblečen sem, in čoln se sam pelje. —

— Majhna reč, odgovorí Abadon. Po obleko sem se peljal in te opravil, ko si bil nezavesten. Čoln mi vlečejo sômi, katere sem naučil vožnje, kakor vi vole in konje. Toda nadaljujva svojo reč. Gotovo so vas v srednjih šolah nadlegovali s Klopstockovo Mesijado, in nemara ti je v spominu ostal skesani peklenščák Abbadóna? —

— Še se ga spominjam, res. Prav sočuten značaj mi je bil Abbadóna. V devetnajstem spevu Mesijade, če se ne motim, preslavlja se, kakó je bil zopet vzprejet med nebeške krilatce. Mirí in greje se mi srce, ako ste vi tisto blágo nadzemeljsko bitje. —

— Bodisi. Vender, ako bi bil Sveto pismo bral takó pazno, kakor si dolgočasnega Klopstocka, našel bi bil ondu tudi mojo malenkost. V devetem poglavji Janeza blagovéstnika apokalipse bereš, da sem krilatec iz brezdna in kralj kobilic, morečih človeški rod. V nebesih Klopstocka ne čitajo; zató je ostalo vse pri stari apokalipsi, in Klopstockov Abbadóna ostane še dolgo zgolj licentia poetica. —

— Torej ne vé, kakó naj vas zovem. —

— Gotovo svojega rešitelja! Sedaj zopet dihaš zrak izpod néba, mlad si in zdrav, imovit in izobražen. Odprta so ti vrata v veselo, slobodno življenje. To je dôkaj. Nemara pa tudi tvoja Cvetána tebi ni izgubljena. —

— Oh, gospod, izgubljena je, prav sedaj poročena z drugim. —

— Res je poročena, ali to je tudi vse. Pred dobro uro nisi mislil, da bodeš sedaj še živ. Predno potéče druga ura, utegne se zopet kàj pripetiti, česar tudi nisi pričakoval. —

— Je li možno, gospod, da si otmem Cvetáno?

— Zakaj bi bilo nemóžno? Toda o tem ne govorim, dokler ni sklenjena pogodba med nama. —

— Kàr narekujte, gospod! Vse storim, kar ukažete, da si le zopet pridobim Cvetáno. —

— To ne gré takó, Samorade moj! Ukaz ni pogodba. Sicer pa védi, da se tudi zél duh lahko prilagodi šegam in potrebbščinam sedanje dôbe in da jaz nisem toliko hudobec, kakor morda sumnjaš. —

— Lepa hvala, gospod, osrečujete me. —

— Duše tvoje ne zahtevam, saj bi jo bil ravnokar dobil zastonj. Tudi so človeške duše sedanji čas prav po ceni. Takó silijo v pekel, da bi jih tam dôli odvráčali, ako bi smeli. Celó tvoje sence ne iščem, dasi bi nje nedostatek tebi delal menj sitnostij nego Petru Schlemihlu v znani Chamissovi bajki. Toda oslepariti se tudi ne dam, kakor je mojega tovariša prevaril poljski pan Twardowski in še marsikdo drug. Ti daš nekaj méni, jaz nekaj tebi. Nečem pa, da bi dal ti več, nego dam jaz. Ustopil mi bodeš nekaj vsakdanjega spanja. —

— Spanja? Kakó se bode to vršilo?

— Prav lahko. Vi ljudje toliko jadikujete o kratkosti svojega življenja; vender še od tega prespite skoro polovico. Koliko več bi živeli, koliko si prihranili dnij in let; koliko več bi si v sedanji dôbi urnega delovanja brez počitka, v dôbi brezozirnega tekmovanja brez prestanka, nakopičili bogastva in zaslug, ako bi menj spali! Ti spiš na dan po debelih devet ur. Zadošča ti pet ur, štiri pa prepustiš méni. —

— Malo spanja bode, gospod. —

— Dosti ga bode, samó da se navadiš. Ako ne moreš, pa pozneje predrugačiva. Tvoj oče je v tvojih in poznejših letih tudi potreboval samó po pet ur spanja na dan, in to je sedaj tebi v veliko korist. Tudi tvoj dobiček je očitviden. Vsak dan živiš štiri ure delj; in karkoli počenjaš pametnega v teh štirih urah, vse je bolje nego spanje — začasna smrt med življenjem. —

— Če smem vprašati, čemú vam bode spanje? —

— Odpústi mi odgovor na to vprašanje. Čas poznaš. Da bi poznal večnost, nedostaje ti duševnih zmožnostij. Torej tudi ne moreš preceniti, koliko je záme vredno spanje, bodisi kratko: pretrgljaj večnosti, pozaba samega sebe, prestanek neprestanega trpljenja. —

— In kaj mi izvolite podeliti za spanje? —

— V odplačilo za spanje te hočem obsipati z dobrotami. Neviden in neslišen bodeš, kadar in dokler hočeš. Stopal bodeš, kamor te je volja, na zemljo in nad zemljo. Videl bodeš vso sedanjost, videl nekdanjost in bodočnost. Da ima hudič neizmerno denarja in da čuva vse zaklade, to je znana reč. Povrhu ti bodem služil vseh dvajset ur na dan, kar jih ne bodem prespaval. —

— To bode preveč, gospod. —

— Nič preveč. Saj si bodeš sam izbiral in rabil mene in mojih dobrot le toliko, kolikor bodeš sam želel. Moja služba pa ne bode šala. Z mojo pomočjo lahko tekmuješ z najbogatejšim židom, in kmalu dosežeš plemstvo in odlične rede v mnogih državah; prikupiš sijajne palače, plodovita velika posestva in neusahne rudokope. Slavljen podpornik bodeš pesnikom in umetnikom, veljavno ime si pridobiš med učenjaki, dobitnik bodeš národu in državi ter vrednim in nevrednim bližnjikom. Sploh, kadarkoli se bodo imenovali prvaki tega planéta, bode takisto imenovano tvoje ime. —

— Take slave, gospod, ne želim. Vsega imam dovolj za življenje; želim si samó srečne, večne zveze z ljubljeno Cvetáno. —

— No, bodemo videli. Slast pride med jedjó. In Cvetána! Morebiti dobiš to, morebiti drugo. Sedaj ti jedna bega glavo, potlej jih bodeš hladnosrčno izbiral lepe, bogate in omikane, pametne in neumne. Toda pustiva to. Torej veljá štiri ure spanja na dan? —

— Veljá, gospod. —

— Prav. Vsaka pogodba pa ima, kakor morda véš, postranske zaveze. Tudi najina ni brez njih. Vodé se bodeš moral ogibati; ne sméš je piti, ne umivati se v nji. Če prideš z vodo v dotiko, najina pogodba opeša ali celó izgubi svojo moč. Z vodo dojdeš v veliko nevarnost ali nesrečo, in jaz bi te več ne mogel oteti iz nje. Zatorej ti vodo ostro prepovedujem. —

— Milo prosim, gospod, dovolite mi vodo, brez katere človek skoraj ne more biti! Rad se odrečem mnogi drugi vaši blagosti, da mi vsaj privolite nekoliko vodé. —

— Biti mora takó in ne drugače. Voda ima nekaj posebnega, česar ti ne umeješ. Jakši sem nego vse zemeljske sile in mogočnejši nego vse, kar je rojeno in smrti podložno; vender nisem sloboden: vezan sem na večne svoje zakone, in prav zaradi teh ti ne pripuščam vode. Pil bodeš pivo, vino in sok od zelišč in sadov, katerim sedaj še imena ne véš, umival pa se bodeš kakor sloveče krasotice v mleku in vinu. Ščasoma bodeš vode prav lahko pogrešal. —

— Bodisi, gospod. Tudi ta pogoj je vzprejet. Izvolite mi še povedati, do kdaj naj bi veljala najina pogodba? —

— Pametno vprašanje, kateremu se spodobi iskren odgovor. Naj veljá prvič samó za štirinajst dnij. Če se privadiš, če ti bode moja pomoč delj ugajala, če me bodeš delj potreboval, pa pozneje pogodbo podaljšava na gotov ali nedoločen čas. Samó tega te opominjam, da tvoje življenje ni v moji oblasti, da ne vém meje tvojemu nazemelj-

skemu bivanju in da višja oblast, katera je nad nama, lahko prekriža in uniči najino pogodbo. —

Po teh besedah stopi Abadon pred mladeniča in seže z drobno lično roko v mladeničevo desnico, katero prikupno strese in stisne.

Abadonova roka je bila nenavadno gorka, in njega nohtje so pustili na mladeničevi desnici viden sled, kakor bi se bili vžgali v kožo. Abadon pa osuplega mladeniča potolaži, da to znamenje njijine zveze vidita samó onadva in duhovi, kateri jima morajo streči. Nató potegne iz žepa tanek, kovan obroč in ga pomolí Samoradu, rekoč: S tem obročem si neviden, neslišen in netehten, kadar hočeš in dokler hočeš; slušal bode tvoje ukaze in te nosil, kamor porečeš; odpiral bode goré in zaklade, pa tudi misli in usta ljudij, da bodo vpričo tebe govorili čisto resnico; z njega pomočjo bodeš videl v vsako daljo skozi temò in zid; kadar pa pokličeš mene, précej pritečem, najsi mi je priti od druge zvezde. To ti je menda dovòlj za nocoj. Druga čudna svojstva tega obroča ti povem pozneje. —

Nató Abadon obroč raztegne kakor gumielastiko in ga dene strmečemu mladeniču okolo vratú. Obroč séde na vrat, kakor bi bil vlit, in se ne premakne in ne odtegne od kože. Mladeničevo zadrego pomiri Abadon, rekši, da je ta obroč vsakemu tretjemu človeku neviden; kože pa se zató drži takó trdno, da se ne izgubi in da Samoradu ne bode nadloga temveč dragocen čaroben pomočnik. V tem pripluje čoln h kraju in obtiči na bregu. Gospoda stopita na breg. Abadon potegne čoln za seboj, preobrazi ga v veliko volneno ogrinjačo in ko se ž njo ogrne, podá Samoradu desnico ter prijazno reče:

— Sedaj ležem spat — prvič v večnosti. Te štiri ure naj mi bodo spanje — brez sanj; tebi pa naj pokažejo spretnost in urnost mojih služnih duhov, ki bodo vestno slušali povelja tvoja. Svarim te, ravnaj premišljeno in varuj se vsakega strastnega ali po zakonih prepovedanega dejanja. Baš sedaj, ko so ti podeljene tolike kreposti, ko se ti lahko izpolni malone vsaka želja, bodi oprezen in preudaren ter króti svojo voljo, sicer zabredeš v nadloge, v katerih se bodeš brezupno kesal in zaman žaloval po zaigrani sreči, ki se ne vrne nikoli. —

Abadon izgovori in izgine, nevidno kam. Samorad Veselin ostane takó sam na savskem produ med Bréžicami in Krškim in se počasi predramlja in predrami iz vtiskov omotnega sestanka. Zdí se mu vse kakor mórna sanja; vender da je bilo vse resnica, pričajo vžgana znamenja na desnici in h koži prirasli lanec na vratu. Naglo je osnovan

ukrep, napotiti se proti dômu, vrniti se k ljubi materi, odreči se vsi zvezi z Abadonom in s peklenskimi sužnji, pozabiti Cvetáno in začeti novo koristno življenje.

Proti izvedbi tega sklepa pa se dvigujejo neprelazne zapreke: Sava narasta v povodnji, za ozkim prodom se razprostira nepredorna vrbina, grmovje mladih vrb in topolij, gosto pomešano s češminjem in glogom, in to vse je zvezano in prepreženo z dolgo krepko srobtino in viniko. Samorad je kakor priden lovec poznal vrbino in védel, da bi bil brezuspešen vsak poskus predreti skozi táko pragramovje. In kam se obrniti? Poznal je precěj savske bregove, toda kraj, kjer je stal, bil mu je popolnoma neznan. Videl je samó široko, očitó rastočo Savo, breg pod nogami, ki se je ožil čím dalje bolj, gosto zapleteno vrbino za seboj in zgoraj in spodaj ob Save véliki strugi postranske struge, ki so bile tudi ograjene s takšno vrbino. Spoznal je, da iz tega prostorčka uiti ni mogoče, in lotila se ga je brezupna slutnja, da ga je Abadon namenoma zavédel v to zágato.

V tem obupu mu nasprotne misli zmedeno rojé po glavi. Morda bode slučajno otet, če je blizu človeška naselbina ali če se pripelje čoln ali plav dôli po Savi. Na ves glas kliče na pomoč, toda njegov glas se utaplja v šumečih valovih. Morda umrè od gladú, do omaganja čakajoč pomoči na bregu ali na vejah krepke topoli; morebiti ga odnesó in utopé valovi rastoče povodnji. Zgolj smrtni strah brez rešilne misli! —

Ko mu takó brezupnost in kesanje pretresata dušo, mraz pa utrujeno, lačno teló, ozrè se na zvezdo večernico in na visoko, nemo nebó in zaželi si, da bi po dolgem času zopet molil zaupno in goreče, kakor nekdanj v detinskih letih ob večernem zvonjenji v máterinem naróčaji in da bi od Bogá izprosil pomoči, katere mu ne more prineesti zemeljska sila.

Solzèč in ihtèč sklène roke, kakor ga je naučila pobožna mati. V tem hipu zadene ob čútarico v naprsnem žepu gorenje suknje; potegne jo iz žepa, odmaši jo in nastavi na usta. Notranji glas mu pravi: Ne pij, to je dar peklenški, tista čútarica, iz katere požirek te je nedavno omamil do omedlevice. Ne udaj se Abadonu! Rešitev že morda dohaja. — In prav takrat ugleda Samorad v megleni dalji čoln, v katerem veslata dva ribiča proti njemu dôli po Savi. Odgovarja pa drug notranji glas: Čútarica je moja, ne Abadonova; če me zebe po vsem životu, zakaj bi se ne ogrel s požirkom; prej me je ta pijača ogrela, zakaj bi mi sedaj škodovala? —

Premagala sta sla in hladni um opomin vesti, in Samorad, ribiča na ves glas prizvavši, 'krepkó potegne iz steklenice. Zazdí se mu, kakor bi bil živ ogenj vtil v vse ude. Ribiča se odzoveta glasno in dobrovoljno ter naravnata čoln proti bregu. Samorad pa vzklikne: Blaga, rešna kapljica, zopet si mi oživila srčnost! Obroč, izkaži svojo moč! Služni duhovi, služite! Nesite me na Cvetánin dom! Prej pa podajte tema čolnarjema vsakemu kilogram cekinov! —

Toliko da izgovorí, že se dvigne v zrak. Ribiča pa uzreta vsak na svojem sedeži skledico polno svetlih zlatov. Ko naglo odrineta od brega, začuje Samorad, počasi se dvigajoč, nastopni pogovor iz bežečega čolna:

— Najubožnejši ljudje so ribiči, in jaz sem vseh ribičev največji siromak; vender se ne dotaknem tega bogastva. To je hudičev dar. Ali si videl, kakó je zažarelo okolo tiste pošasti, ko sem jo krščanski pozdravil: Hvaljen bodi Jezus Kristus? Kakó naju je gledal mož s krvavimi očmi iz zabuhlega rdečega obraza? —

In prvi ribič dvigne veslo iz vode in pomete skledico z zlatom raz svoj sedež v globoko Savo.

— Ako ti ne maraš tega zaklada — odgovorí drugi ribič, jaz tudi prebijem brez njega. To je povodnji mož, ki nikdar ne prinese sreče. Glej, kakó rase in se vzpenja v zrak! Beživa, hitiva! —

Drugi ribič potegne veslo iz vode in brsne bogato skledico daleč od sebe. Cekine požrè savsko dnò, lesena skledica pa se ziblje na pluskajočih valovih.

— Škoda skledice, ki je takó lepó ostružena, pristavi drugi ribič.

Ribiča molčé veslata dalje, Samorada pa nesó nevidne roke lahno in varno proti vzhodu. —

(Dalje prihodnjič.)

Pogubni malik svetá.

Spisal dr. Simon Šubic, profesor na vseučilišči v Gradci.

I. Kamenosek Sokrat.

Spal sem, duh pa je bedel. Zavédal sem se ločenega od telesa, videl samega sebe, ležečega v postelji. »Dobro spi!« želim mirno počivajočemu telesu. Odhajaje se ozrem po njem, kakor bi se poslavljal. Vidim ga od zunaj in znotraj: glava je prazna kakor otla buča. »Dobro spi — duh te ostavljam. Vrniti se mislim v starodavnost pregledávat stvarjenje vesoljnih svetov in razvitek vseobčega človeštva. Na minulost oprt bodem ogledoval sedanjost in z dúševnim očesom zrl v prihodnjost.«

Toliko da se ločim telesa, že stojim med zvezdami na tujem svetu v prekrasni krajini, razsvetljeni s prijaznim dnevnim svitom, dasi ni videti solnca. Kje sem? Kaj pomeni ta velikanski ognjeniški kotel? Poznam ga! Luna, kaj se mi pačiš takó čudno? Saj ne iščem tebe; sanje me ženó dalje po brezkončnih prostorih! . . .

Sredi vsemirja nekaj završi za menoj. Ozrem se. Kaj vidim? Na utrinku se vozi starček v grški obleki. Nagovori me, rekši: »Kaj delaš ti tukaj, saj ti še niso pokopali telesa, in vender že siliš v nebesa?«

»Oprósti!« odgovorim boječe; »précej pohitim nazaj na svoj svet, da mi ne spravijo živega telesa pod zémľjo, izumljivi, kakor so nekateri zdravniki naši v življenskih stvaréh.«

»Počasi, Zemljan! Kaj ti je do telesa? K méni prisedi in veséli se, da si se ga iznebil. Odkar sem jaz ostavil truplo svoje, odprli so se mi vsi prostori nebeški. Na Zemlji sem se zaman potezal za resnico in brez uspeha iskal modrosti.«

»Tudi jaz ljubim resnico, ali nje in modrosti ne najdem nikjer.«

»Kaj bi se vračal na Zemljo; ondu ni teh sestrá! Koliko sem se trudil svoje dni — vé'm, da si káj slišal o méni. Spoznal bi me bil lahko po obleki, še lože pa po Silenovem obrazu, da se me niso usmilitle Karitinke in mi vsaj nekoliko olepšale prvotno obličje. Modrosti iščeva oba. Mene so pa svoje dni razglasili za modrijana — licemerci! Na smrt so me obsodili ródni moji ljudje! Káj željno sem posrkal óno kupo strupa — otela me je vse zemeljske bede.«

»Kaj praviš,« začudim se; »pa vsaj nisi Sokrat, sin Sofroniskov?«

Starček prikima. »Tako je. Ime Sokrat mi je za vselej pustil oče Zen, češ, da se bode lože spominjal, kakšna resnica in modrost biva na Zemlji, kjer so me po nedolžnem obsodili, da ne spoštujem bogov in da učé zavajam mladino! Potolažil mi je srce od takšne krivice in mēni, zamišljenemu čudáku, dal okušati večni raj, do katerega se niti v sanjah ne more vzpeti Zemljan.«

»Kaj pa je tolikanj posebnega v nebeških prostorih, da si kaj takega niti ni móči domisliti na Zemlji?«

»Ko bi ti zdajci razkril resnico in modrost božjo, oslepel bi, ker tolike svetlobe niso vajene zemeljske oči. Treba ti bode še nekaj vekov prebiti po drugih svetovih, predno se ti očistijo možgani zemeljskega prahú. Začetkoma tega prerajanja te spominjam samó besed Pindarovih, katere ste že davno pozabili na Zemlji: ‚Od začetka so bogovi in ljudje istega rodú!‘«

»Kam me odvédeš najprej, da se iznebim sléharne slabosti pozemeljske?«

»Povzdigniti te moram do ónega vrhunca, na katerem bodeš spoznaval samega sebe. Zató pa ti je treba najprej spoznati roditelje svoje, svoj svet, čegar sin si. Da pa spoznaš svoj svet, stati moraš zunaj njega — pojdiva torej na planet Mart! Menda te še preveč mika po materi Zemlji, zakaj moj voz se nagiblje proti nji -- glej, toliko da se nisva zadela! Vidiš, takó blizu sva zavozila, da vidiva vso grško deželo! Ondu so Atene. Ali se ti ne sveti z Akropole mogočna zlata in slonokoščena podoba Palade Atene? Nedaleč vidiš Del. Ali se še spominjaš, kaj so te učili zgodovinarji o zlatem veku, ko je ljudomili Alkmenovec Periklej, imenovan Olimpijski, modro vladal Grkom, ko je slavni Fidijs izdeloval grškim bogovom sloveče kipe? Morda so ti kaj pripovedovali o tistem prečudnem kamenoseku, ki je v Fidijevi kiparnici klesal marmornate grude, od katerih so umetnejše roke izdelovale podobe božje?«

»Ali ni bilo to v tistih časih,« povzamem jaz, »ko se je po srečnih vojskah s Perzi in bližnjimi národi atenska oblast razprostrla široko po morji in po kopnini? Spominjam se, takrat se je v Atenah nabiralo tisto bogastvo, ki je povzdignilo grško umetnost do viška kakor še nikjer drugé.«

»Nekakšno takó je bilo. Atenska ladja ‚Amfitrita‘, imenovana po morski boginji, pripeljala je iz Dela velik zaklad zlatá. Žál, da ga je! Ko so ga mezgi peljali iz pirejskega pristana v staro mesto, zdelo se mi je, da veje iz njega usodna sapa. Zlató je temu v blaginjo, ónemu v pogubo. Kdo vé, ali pride iz njega več pravega uživanja ali

več bridkega kesanja? Vpraševal sem, kakor je bila sploh moja navada, kaj bode z zlatim zakladom? Vsakdo si je razlagal to vprašanje po svojem ukusu. Vladar Periklej si je mislil natihoma: »S tem zakladom bi se okrepilo mornarstvo ter podjarmila Sicilija in Egipet.« — »S tem zakladom,« sodil je Fidija, »utegnile bi Atene zidati svetišča in jih odičiti s podobami od marmorja in zlatá.« — Ljudstvo pa je pričakovalo, da bode dobivalo denarja za veselice, slavnosti in gledališko vstopnino. Rimljanski sužnji národ bi bil zahteval kruha in gledališča. Méni pa je bilo mrzlo pri srci; iznebiti se nisem mogel misli, da pride kaj hudega iz tega Eolovega mehú.«

»Čul sem,« sežem mu v besedo, »da je tudi prvak grških kiparjev, Fidija, pričakoval zaklada, vendar samó zató, ker je hotel naprositi Perikleja, da bi namesto prejšnje starejše podobe Atene promahiške postavil na atenskem grádu kip Atene partenske.«

»Pač res, bil je pa tudi vreden takšnega dela, zakaj nobeden kipár na svetu ni smel réči takó upravičeno, da so se mu v sanjah prikazali bogovi kakor nekdanj Homerovim junakom. Vender, dasi je bil Fidija božji ljubljenec, v nekaterih nazorih ga je presezel njega učenec Alkamen. Poslušaj! Zvédel si, da je peščica grških junakov pri Maratonu premagala ohole Perze. Le-tí pa so si bili takó v svesti sijajne zmage, da so celó pripeljali čez mórje marmornato grudo, češ, da si postavijo na grški zemlji časten spomeník. Bežéč so jo pustili na bojišči, in napósled je prišla v délavnico Fidijevo. Umetnik se spomni, da Atenci že dolgo želé okrasiti mestne vrtove s podobo kipriške boginje Afrodite, porojene iz morskih pén. To delo izročí ljubljencu Agorakritu, ki res dovrší z njega pomočjo deviški kip, sicer ostrejšega nego mehkega deklinškega obraza in bogovom spodobne noše in rasti — prav takó, kakeršna bi morala biti boginja po nazorih praočetov. — Alkamina, mlajšega nadarjenega učenca Fidijevega, pekla je ta čast globoko v srce, ker je pričakoval, da je bode sam deležen. Kàr na svojo rokó ti začnè izdelovati isto morskopéno deviško boginjo. Oblike svojega kipa je posnel po cvetoči joniški déklíci in ga izdelal brez mojstrove pomoči v nekamo novem duhu. Okitil je podobo s toli mičnimi in živimi oblikami, da so ogledovalca kàr prevzele, kakor bi se marmornata boginja zdajci oživela vpričo njega. Glej, takšne dike prvakovo dleto doslej še ni bilo ustvarilo! Rad priznavam, da ne zaradi nezmožnosti, ampak zató, ker je mislil, da bi se bogovom ne spodobilo preživo žensko bitje.«

»In, ali tebe, modri Sokrat, ki si obdeloval marmorne grude, iz katerih je prikipela tolika lepota, ki si gledal toliko diko in se s so-

trudniki veselil zvršenih kipov, ali te ni nikoli mikalo, da bi se kósal s továriši?»

»Kaj bi me ne, toda moja umetnost mi ni zadoščala. Da ti povém po pravici: preveč sem se bavil z modrovanjem. Kolikokrat mi je Fidija očital na ves glas, govoreč z Alkamenom: ‚Kakega póldne obdeluje in obsekuje ta prečudni človek na vso moč marmorne svoje grude s kládivom in dletom — zdajci pa sam okamení, orodje mu pade iz rók, in dolgo uro sedi zamišljen. Hipoma poskoči in steče, kakor bi ga kdo podil, potem pa ga popóldne ni več nazaj. Po góri in po trgu hodi, po dvoranah in po gimnazijah ga je videti. Po trgih in po sobanah ti nagovarja ljudi in jih izprašuje, bodisi, da zvé njih misli o kakovem pojmu, bodisi, da jih poučuje. Mlado in staro učí večinoma zmernosti, zatajevanja strastij in spoznavanja samega sebe! — Takšna razmišljenost, to moram réči, pa ni bila nikdar ugodna umetnosti moji.«

»Tvoje besede me spominjajo prevzetnega Alkamena. Njega továriši pravijo, da se je držal na smeh, ko jim je pravil, kakó hoče zamišljeni kamenosek poskusiti svoje močí kot prosto ustvarjajoč kipár, dodavši: ‚Sedaj pa išče pojmov namesto dleta!«

»Bogovi naj podaré svojim ljubljencem v sanjah, kar je najvažnejše pri umetnostih; mi drugi si moramo pomagati z zdravimi udi, budnimi živci in možgani. — Dolgo sem premišljal, kaj je lepota. Kakor solnčni žarek mi zasijejo Periklejeve besede: ‚Ogledujé podobe Fidijeve, spoznavam, da so lepé zató, ker niso le mične, nego tudi povzdigljive. Alkamenova Afrodita pa,‘ dejal je dalje, ‚razodeva mi, da je ženska podoba lepa v deviškem svojem razvijanju, baš predno se razvije do cela. Na vrhunci nas že motijo nekakšna čustva, kakor bi se bali za take lepote prepast, takó da je ne moremo prav uživati.‘ — Res je, v podobi Erosa sem namerjal poobraziti ljubezen. Vprašam Alkamena, kakó bi ga vpodobil. Réče mi: ‚Ljubezen je strastno notranje čustvo, čustva pa nimajo vidne podobe. Pač pa ima telesno podobo to, kar vzbuja čustva; torej vpodóbi rajši káj telesnega, kar je vredno ljubezni. Stóri takó, vzemi predmet, kateri se ti vidi mičen in povzdigljev, tedaj bode tudi lep.‘ — Pritegnil sem mu in dejal, da vpodobim rajši Karitinke. To so prave boginje nežnosti, dičnosti in lepote. Afrodita je sicer lepa, vender ni samó boginja lepote, nego tudi ljubezni. Ali zopet se je nasmehnil Alkamen: ‚Zamišljenec govori šaljivo kakor po navadi.‘ Marno sem dejal: ‚Prihrani si posmeh za tisti čas, ko bodeš ogledoval na Akropoli moje boginje, posvečene Ateni partenski.‘

»Vender se ti je dobro posrečilo to delo,« pohvalim Sokrata, »sicer bi Fidiya ne bil sam privédel povabljenih ogledovalcev, med njimi celó Perikleja Olimpskega, pred tvoje Karitinke, ko so bile postavljene v novem svetišči na atenskem grádu. Res, tvoje tri device, vzajemno se objemajoče, bile so izborno delo!«

»Sam ne vé, kaj bi dejal,« reče Sokrat na takšno pohvalo. »Méni ne zadošča svojski uspeh. ‚Zakaj tri device?‘ vpraševalo je ljudstvo. Da so bile podobe dovršene, ne bilo bi vpraševalo. Vzel sem si bil v misli Afrodito, Hero in Ateno, češ, da bi v njih podobah izobrazil teló, srce in dušo! Saj ti Afrodita ni drugega nego lepota telesa, Hera lepota srca, Atena pa lepota duhá. Nezasodovoljen sem hotel razbiti svoje Karitinke, toda Fidiya je dejal: ‚Naj ostanejo v spomin tvoje daritve atenski boginji!‘ — Virgel sem od sebe kládivo in dleto — bavi se z umetnostjo, kdor je nadarjen! — Sokrat gré in išče odslej spoznanja samega sebe in — svetá! Kamorkoli stopim kdáj med ljudstvo, povsod se mi ponudi prilika spoznavati svet in pravo vrednost človeškega delovanja. Kjerkoli zadene ljudstvo káj nepričakovanega ali celó huda nesreča, zdajci ti izgubi sled mirnega presojanja.«

»Ali se je tedaj, ko so te obsodili na smrt, prigodila kakšna nesreča, da jih je zaslepila?«

»Ne da bi se spominjal. Tudi nimam v čislih sebe in svoje usode; mene je vedno le skrb za občo blaginjo in za blaginjo zaslužnih móž. Zvedí torej. Toliko da je dal Periklej slovesno odpreti novi Partenon in razgrniti novo podobo Palade Atene, oboje zvršeno po Fidiji; toliko da so minile slavnosti na čast Atene, partenske in nekoliko pozneje veselice na čast Dijonizu — kár ti nastopi strašna kuga v poslednji nóči razkošnega radovanja in se loti zlasti ónih tolpa, ki so ponóči plesale po ulicah brez konca in kraja. Mrličí so ležali po tleh kakor kobilice. Niti pokopavali jih niso več, nego jih prepuščali mestnim pogrebce, da so jih sežigali. Takisto se niso menili za sveto staro šego, da bi jim vtikali v usta penaz za plačo podzemeljskemu brodniku Karonu; nihče jim ni dajal kruha v roko, da bi ž njim pomirili ljutega Kerbera pred vrati v Tartar! To vse pa je bila voda na málin Dijopejtu, duhovniku starega svetišča Erehtejevega, ki je nosil v duši svoji strupeno sovraštvo do Fidiye in Perikleja. Sedaj mu je prišel pravi čas. Znal je, da je Fidiya že nekolikokrat zapodil iz svoje délavnice pijanega švepastega berača Menona. Ko se srečata na postopanji, ki je, kakor véš, vir sléharnemu zlú, spoznal je berač, navihan, kakor je bil, précej, kaj in kakó. Dobrikal se je duhovniku z

lažní. Pripovedoval mu je, kakó umetnik šari z zlatom in slonovino, kakor bi bilo vse to njegovo blagó. Dejal sicer ni, da bi bil mojster kaj ukradel, vendar mu je Dijopejt segel v roko, rekši: „Ako mi pomagáš, da se Fidija zatoži zaradi poneverjenja, hvaležen ti bodem.“ In zarotila sta se ne samó proti Fidiji nego takisto proti Perikleju. Menon skrivàj obrekuje na trgih in med občinstvom s tatvino, Dijopejt žuga v svetišči z jezo svete stare boginje atenskega mesta, katero je razžalil Periklej, ker se ni izkazovala spodobna čast nji nego novi boginji Fidijevi. Vso to bedo je provzročilo zaničevanje starih bogov! Celó Perzi se niso predrznili podreti starega svetišča; sedaj pa dopušča Periklej, da razpada sveto poslopje, dočim postavlja Fidija prédnje ponosne dvorane partenske in svojo nečimerno Palado Ateno! Ko se je slovesno otvoril novi Partenon in je ljudstvo ugledalo Ateno, tedaj je kár zamaknjeno strmelo vánjo, nikar da bi se količkaj ozrlo na staro sveto leseno podobo Atenino, katero so praočetje posvetili boginji v dokaz, kakó čislajo zaščitnico deželne blaginje. Slabo razsvetljena po večni luči je stala v dvorani Erehtejevi. Zasepljena množica se niti ni menila za sveto opravilo, ko je Dijopejt stari boginji daroval umetno stkano preprogo „peplos“. Na skrlatu je bil naslikan zmagoviti boj Palade Atene, boginje luči, s Pozejdomom, váruhom temine, ki ji je pretil s trizobom.*

»Saj pa tudi ni čudo,« povzamem na to pripovedovanje, »da se je ljudstvo kár zameknilo v Fidijeve podobe, ki še dandanes po dvetisoč letih slovó za najimennitnejše delo človeških rok.«

»Ne da bi se hvalil,« odgovori mi Sokrat, »ali vsak Fidijevih kiparjev je storil, kar je mogel. Vsakdo izmed nas je dan za dnevom takisto veselo pristopal k svojemu delu, vsak je hotel prekositi tovariša. Bogove pa so nam tudi predstavljali leporasli ljudje vsakeršnega spola, zlasti med joniškimi sorodniki; te smo jemali za vzgled, sósebnó déklice; lepíh móž je bilo pa tudi v ožji domovini naši dovôlj. — Žal, da sedaj ni več vseh ónih podob in v óni družbi, kakor jih je mojstrova roka razpostavila ob stenah partenskih! Protí solnčnemu vzhodu je bila górenja marmornata stena odičena s podobo boginjinega rojstva iz glave Zena, prvaka grškim bogovom; na sredi sta stala Zen in Palada Atena, poleg njiju Prometej, ponosen, ker je takó dobro preklal Zenu glavo, da se je porodila misel bogá — boginja luči v podobi Palade Atene. Na desni in levi stráni teh treh podob, visokih čez navadno mero, hiteli sta Nika in Irida oznanjat prihajajočim bogovom, boginjam in velikanom novico veselega rojstva. V kotu na levi stráni je bil Helij, vzhajajoče solnce, z ognjenimi konji, na desni

boginja noći, potapljajoča se s svojim vozom v mórsko valovje. Na večerni stráni ob steni, obrnjeni proti solnčnemu zatonu, bil je vpo-dobljen boj Atene s Pozejdom zaradi varstvenega gospodarstva po atiški deželi. Preteči Pozejdon je ravno udaril po skali, takó da je pritekla iz nje sveti studenec, njemu nasproti pa je na Atenin ukaz prirasla iz tal sveta oljika. Ob boginji si videl nje slavnostni voz z značajem nje zmage. — Izvrstne podobe v Partenonu razlagajo Atencem njih zgodovine. Iz njih zveni v kamen vsekana pesem o zmagi luči in duhá proti nekdanji surovosti in temi.

Toliko da se je sósebnost slovesno, z nagovorom Periklejevimi in z mnogimi hekatombami govédine, ki se je pečena delila med ljudstvo, otvorilo svetišče Palade Atene, prenesel se je vpríčo Atencev tudi zlati zaklad iz Dela v blagajnico partensko. Tikoma zadi za zlátó in slonokoščno podobo Palade Atene je stala trdno sezidana shramba brez óken, v nji pa je brlela svetilka nad vdenarjenim in nad suhim zlatom atenskim. Poleg zaklada iz Dela je bilo ondu shranjenih še marsikaj dragocenih posod in umetnega orodja, vse to bogastvo pa so čuvali blagajniški ključarji atenskega ljudstva. Občinstvo atensko je imelo takrat v svojih rokah atensko ljudovlado, in Periklej ni bil drugega nego izvoljen deželni gospodar in vojskovodja. Káj ponosni so bili v tisti dóbi Atenci na svojo mogočnost, dasi je niso vedno rabili, kakor bi jo morali. Večinoma so svoje vojskovodje obsodili in pregnali iz dežele. Najsi so imeli neznano srečo v vojskah in domá za Perikleja, takó da so ga celó nazivali Olimpiškega, vendar je že hipoma po navedenih slavnostih jela skovikati nánj sova v Erehtejonu. Dijopejt je od samega srda, da ga Periklej ni poklical iz Erehtejevega svetišča v Partenon, podpihoval že za slovesnostij in sosebnostij tedaj, ko se je prepeljavalo zlátó, atensko ljudstvo zoper Fidijo in njega zaščitnika Perikleja, češ, da ravná z zakladom, kakor sam hoče, in da je Fidiji dal več zlatá, nego ga je bilo treba za zlátó in slonokoščno Palado Ateno. Hujšega pa ni od zavisti, nezaupnosti in sumnjivosti; in kadar se tej trójici pridruži še dolgčas, tedaj se hitro káj izcimi, kar občinstvo le prerado zmatra za resnico. — Postopači so mrmrali, da je Fidija precěj zlatá obdržal záse; Menon je trosil grde laži, Dijopejt pa je nahujskal sikofanta Stefaniska, da je zatožil Fidijo, navedši navihanega berača Menona za príčo. Nató so slavnega kiparja pehnili v ječo. Predno pa je bil zaslišan, oznanilo je tožno vpitje erehtejevskih sov, da je umrl nedosežni umetnik Fidija. Njega, ki je Grkom po svojih kipih pridobil toliko častí za vse čase, pogreznila je ljudska slepota v brezdnó, očitaje mu, da je kradel zlátó. Bogovi

pa so ga poklicali k sebi v Olimp, obdarovali ga z večnim veseljem in ga oteli še večje nesreče.«

»Kar so mu ostali dolžni vrstniki,« odgovorim na Sokratovo pripovedovanje, »to vračamo njega spominu mi. Godilo se mu ni dosti drugače, nego se godi večinoma nadarjenim možem. Saj vémo, koliko so prebili, časih so jih celó obsojali na smrt.«

»Vender ne pozabljaj,« zavrne me Sokrat, »da prihaja povračilo tudi od bogov. Glej, strašno so kaznovali lažnivega obrekovalca, berača Menona! Mestni pogrebci so ga našli pijanega na cesti med mrličí, katere je pobrala kuga. Bil je kakor mrtev. Z drugimi vred so ga vrgli na ogenj; jaz pa sem si dejal vpričo tega groznega prizora: Sedaj imaš plačilo! In vender, vender si za vselej prost sužnjega svojega življenja! Tudi druga misel me je prešinila: Morda pride čas, ko bodo slobodni vsi sužnji, ali pa dóba, ko bodo zaslužjeni vsi slobodniki!«

»Dà, dà, prav si prerokoval v modrosti svoji! Dandanes smo v Evropi res prosti po imeni, dejanski pa smo sužnji denarja in sužnji zlatá, ki je Fidijo potegnilo v nesrečo.«

Nató odgovorí Sokrat: »Stvari samé po sebi niso ne dobre ne slabe, ne koristne ne kvarne. Korist in škoda, sreča in nesreča prihaja le od njih odnošajev s človeškimi dejanji, sósebnó pa od tega, kakó jih kdo obrača v prid ali škodo. Človeštvo je bilo povsod in vselej srečno ali nesrečno, kakor mu je bilo móči po vsoti vseh okolnostij. Karkoli je možno na zemlji, to se še zgodi, ako se še ni. Pravice človeštva, katere so dali bogovi ljudem na ta svet, ne zastarajo nikdar; njega móčij ne uniči ni najhujši nasilnik, pač pa jih še poostri slá-harno zatiranje.«

»Prav, da si se doteknil vprašanja o sreči in nesreči človeški! Kar se tega tiče, oglejva si še nekaj starih dogodeb in tudi novejših razméríj med národí, predno te spremim dalje do Marta. Takó nama bode vsaj dovólj gradiva za primerjanje tega svetá in ónega.«

»Le počijva nekoliko,« pritrdi Sokrat. »Saj bi si tudi jaz rad ogledal prejšnje in sedanje življenje. Zlasti bi rad videl, kaj se je vse izpremenilo, odkar sem odšel z Zemlje. V tem času sem mnogo izkusil po tujih svetovih, takó da lahko povém o njih kàj več in kàj bolj-šega nego o siromašni svoji Zemlji, katere nič kàj ne cenijo ondu med vesoljnimi svetovi.«

(Dalje prihodnjič.)

Pisma iz Zagreba.

Piše Josip Starè.

XXVII.

Na tom mladom ljetu veselimo se. — Takó se danes in ves božični čas razlega po Hrvaškem, na kmetih in po mestih, med preprostim národom in v gospódskih krogih, v božji hiši in pod domačo streho. Te besede so refrén ali pripevek jedne tistih prelepih božičnih pesmij, v katerih se je ohranil pravi národni duh in katere prav zató bolj nego druge sezajo človeku v srce in mu budé nekovo pobožno veselost. Marsikdo, ki je bil vse leto mlačen in zanikern v službi božji, gré božične praznike v cerkev, da začuje stare preproste pesemce, ki mu povzdigujejo dušo in srce. Toda saj si božičnih praznikov brez teh pesmij niti misliti ne moremo. Zlasti omenjena novoletnica človeka takó pretrese, da ne more tiho poslušati, ampak hitro se oglasi tudi on in zapoje z drugimi: »Narodi se nam kralj nebeski od Marije čiste djevice. Na tom mladom ljetu veselimo se, mladoga kralja mi molimo.« — Navadno pojó to pesem po dovršeni službi božji, ko duhovnika že ni več pred oltarjem; in vendar se ljudje ne ganejo iz cerkve, dokler ne odpojó vsch jednajst kitic. Toda ne samó v cerkvi, ampak tudi domá nam oznanja ta pesem, da je Božič, da se veselimo rojstvu božjega Deteta! Kadar se na sveti večer ali na »badnjak« družina zbere k božični večerji, zapojó vselej nekoliko kitic »mladega kralja«, predno sedejo za mizo; in ko jim sladka kapljica razozlá jezike, da jamejo napijati in prepevati, zazveni zopet: »Na tom mladom ljetu veselimo se.« In takó se ta pesem do Svetih treh kraljev ponavlja pri vsakem prijateljskem sestanku, bodisi opóldne ali zvečer. Na kmetih, kjer se je ohranilo mnogo starodavnih šeg, ondu je to umevno; ali tudi po mestih, kjer ginejo stari národni običaji in se namesto njih vdomačujejo tuje navade, ni ga božičnega veselja brez božičnih pesmij. Nežna gospodičina spremlja »mladega kralja« na klavirji; in ko mati po nemški šegi prižgè svečice na bogato okrašeni smrečici in odpré vrata skrivnostno zaprte sobe, pokleknejo otroci in otročiči pred božično drevó, povzdignejo roke kakor k molitvi in zapojó: »Narodi se nam kralj nebeski . . .« Roditelji in góstje stojé zadi in se ginjeni od nedolžnega otroškega veselja pridružijo tankim glasovom ter prav iz srca zapojó ž njimi: ». . . Na tom mladom ljetu veselimo se« . . . Vesele preproste besede oživlja vesel napev.

Mogoče, da te hrvaške božičnice ne zadoščajo strogim zakonom pesniške in glasbene umetnosti, ali zato po naši sodbi prav nič ne gube velike vrednosti svoje; saj budé pobožnih čustev in poveljujejo največji praznik krščanski, in to je dovólj. Ne moremo si kaj, da ne bi iz raznih božičnih pesemc navedli nekoliko vrstic, ki nam sósebnó jasno pričajo o najivno-preprosti pobožnosti hrvaškega ljudstva. Takó nam jedna oznanja božje rojstvo med drugim takó-le: » . . . Dieva blaga i prečista nenašavši nigdje mjesta za stan nadje štalicu, za postelju slamicu . . . U ponoći to se zgodi, kada majka svojega sina Boga nam porodi, kralja neba zmožnega . . . To djeteešce božanstveno doji čista djevica, u jaslicah položeno grije neba kraljica.« Ali pa druga: »U jednoj štatici na goloj slamici rodila je majka sineka, poleg osla, voleka . . . Nutri leži s materom premilo djeteešce, povito u pelenešce, položeno u jaselce. Lica ima vesela, oči dragog kamena, usta kao ružice, rieči kao grlice . . . Na slamici zimu trpi za nas grješnike, mati njega u povojce mrzle povija.« Saj skoro ni mogoče, da bi kdo bolje povedal misli in čustva preprostega človeka, nego jih razodevajo te pesemce. Ali tudi pomen rojstva Kristusovega se lepó opisuje, kakor v le-tej pesmi: » . . . u štatici prostoj leži djeteešce na slamici oštroj kao janješce. Ljubav Božja prevelika primi pravu put (polt) čovjeka, s neba sidje dole radi grješnika, rodi se u štali radi čovjeka.« Prav nežno se opisuje máterina skrb Device Marije, prav takó, kakor si jo more misliti preprost kmet v svoji domišljiji: » . . . pored njega stoji majka, dieva Marija, ter vseg svieta spasitelja liepo povija; njega poji i goji, uspavkuje i njeguje; spavkaj, spavkaj, popjevuje, u koljevčici i na slamici.« —

V vseh teh pesemcah, zlasti v njih napevih, izraža se tisto splošno veselje, ki ga božični čas vidimo povsod, v cerkvi in na dómu. Božične praznike ne smé biti žalosti, in če na Sveti dan srečaš znanca, ne pozdravi te kakor sicer, ampak veselo ti vzklikne: »Kristus se je porodil!« Vse leto se ljudje ne gosté takó kakor o Božiči, in zlasti na kmetih imajo gospodarji in gospodinje pred prazniki čez glavo dela. Ne daleč od Zagreba je star učitelj vse to domače pripravljanje zložil v veselo, toda nedolžno pesem in jo je sléharno leto po dovršeni polnočnici v cerkvi pel, spremljujé jo z orgljami. Ljudem je kár srce igralo od veselja, in do kraja so mirno in spodobno poslušali pesem, ne da bi se pohujševali ali smijali. Minilo je nekoliko let; stari župnik je umrl, in prišel je nov. Bil je zopet Božič, in učitelj je zopet zapel staro svojo domačinko. Župnik je kár besnel od svete jeze, ko je v božjem hramu zaslišal takó posvetne besede, in pri tej

priči je moral učitelj umolknuti. Toda sedaj so se kmetje vzdignili in se kár najodločneje potegnili za učitelja in njega pesem, kakor za kakovo starodavno pravico, brez katere si niso mogli misliti prave, vesele polnočnice. Sevéda, obveljalo jim ni; bilo je še mnogo prepira, ali v cerkvi učitelj ni več prepeval, kakó je »Miško z muštači lagve (sode) nabijal, vino pretakal, kobase nadeval . . .«

Utegnil bi kdo rêči, da to nič kàj ne priča o krščanski pobožnosti hrvaškega národa. Ali krivo bi sodil, kdor bi takó sodil. Hrvat je blagega, mehkega srca kakor pristni Slovan, pa je tudi dober kristjan; toda versko njegovo prepričanje ni plod umnega razsojanja, ampak pobožno čustvo je, globoko kakor národno zasajeno v njega srci, iz katerega mu ga ne izruje nobena sila človeška. In tudi ko bi se našel mlačen duhovnik, nevreden imenitnega svojega poziva, hrvaškega kmeta bi niti ne pohujšal niti mu omajal vere njegove. Vera in národnost sta zrasli pri hrvaškem ljudstvu takó tesno, da ji ne moreš ločiti, in ko bi mu vzel jedno, vzel bi mu tudi drugo. Odtuji ga národnosti njegovi, in odtujiš ga veri! Pri Hrvatu večkrat ne véš, kaj so národni, kaj verski običaji; visoko spoštuje praznike, katerih v koledarji niti ne najdeš. Takšen praznik mu je »mlada nedelja«, to je prva nedelja po mlaji vsakega meseca. To nedeljo Hrvat gotovo ne zamudi službe božje, ki se opravlja slovesneje nego navadno nedeljo. Prav takó ima Hrvat tudi takó rekoč svoje národne svetnike, ki jih čisla bolj nego druge. Naj navedemo samó »Jurijev dan«, ko kmet zajedno s svetim Jurijem praznuje vzbujeno pomlád.

»To je paganstvo! To je pagansko obožavanje prirode!« čujemo ugovor nepotrpežljivega čitatelja. Ne tajimo, da se je v národnih običajih marsikaj ohranilo še iz paganskih časov, saj je to sploh znana resnica; ali prav takó je tudi res, da je krščanstvo te običaje oplemenitilo in jim dalo drug, vzvišen pomen. Prvi krščanski blagovéstniki so bili modri možje, pa so dobro vedeli ceniti národnost in národne šege, katerih niso izkoreninili, ampak prav nánje so vcepili novo vero, da se je tem bolj prijela in razvijala tem lepše. Kakó umno so znali paganske praznike zameniti s krščanskimi ter z izpremembami letnih dób strinjati razne dóbe življenja našega Vzveličarja! Saj sama beseda »Božič« ne pomeni drugega nego malega Bogá ali božje Dete, čegar rojstvo slavimo o Božiči, ob najkrajših dnevih. Nič hudega ni torej, če sta pri hrvaškem ljudstvu vera in národnost zvezani takó tesno; celó prav dobro je, zakaj vzajemno se branita in čuvata. Mogoče, da je Hrvat nekoliko lahkóživ, in kakor si za vsakdanje življenje ne dela nepotrebnih skrbi, takó niti v verskih stvaréh nima pretanke vesti.

Ali to mu nikakor ne slabí verskega čustva. Le poglej, kakó lepó se vède v cerkvi in kakó goreče molijo moški in ženske; nikjer ne vidiš, da bi kdo na svetem mestu zijala prodajal, da bi se smijal ali da bi šepetal in se pogovarjal; poglej, kakó versko zaupno hodi hrvaško ljudstvo na božja pota, in izvestno pritrdiš, da je to pobožen národ. Sevéda, brez greha ni nobeden národ, torej niti ne hrvaški; to je pa tudi res, da nahajaš pri hrvaškem národu v grehu mnogo menj surovosti nego pri marsikaterem národu, ki se ceni, omikanejšega od hrvaškega.

Lepó je, kakó Hrvatje rimsko-katoliške in grško-vzhodne ali pravoslavne cerkve živé drugi z drugimi. Sovražniki Hrvaštva so v novejšem času izkušali ta verski razloček porabiti za svoje namene in razpihati v njem národni razpor; toda ni se jim posrečilo. Sredi vasí stojita mirno katoliška in pravoslavna cerkev ne daleč vsaksebi, in prav takó živé mirno drug poleg drugega katoličani in pravoslavni, zavedujé se, da so bratje istega národa. Vsak hodi v svojo cerkev, a čé je velik katoliški praznik, ne lotijo se niti pravoslavni težkih »hlapčevskih« del, da bi ne motili sosedov svojih v njih pobožnosti; in prav takó se godí narobe. Zlasti lepe božične praznike praznujejo takó rekoč po dvakrat: najprej je v gostéh pravoslavni pri katoličanu, dvanajst dnij pozneje pa katoličan pri pravoslavnem. Kakor posvetni ljudje, takó občujejo tudi duhovniki obeh cerkev prijateljski, in v mnogih krajih pojó pri pogrebih in drugih svečanih obhodih zvonovi obeh cerkev.

Kdor vsega tega ni videl na svoje oči, rekel bi, da je to mlačnost ali verska malomarnost; kdor pa bliže pozna to razmerje, pritrdí nam, da to ni niti novodóbná tolerancija, ampak da je spoštovanje verskega čustva svojih bližnjikov. Videli smo v Slavoniji sredi širokega polja pod košatimi lipami katoliško kapelico s kamenito podobo svetega križa, pred katerim je noč in dan brlela lučica, in do poznega večera so prihajale pobožne duše le-sém iskat tolažbe težavam svojim. Časih pa, zlasti v postu je na priljubljenem svetišči kár mrgolelo vernega ljudstva, ki je v dolgih izprevodih dohajalo iz bližnjih in daljnih krajev. Med temi izprevodi jih je bilo tudi, ki so prišli z znamenji pravoslavne cerkve, in v lepi zlogi si čul sedaj katoliško, sedaj pravoslavno petje. Čudili smo se tej nam nenavadni šegi; v tem nas je stari duhovnik poučil, kakó pravoslavni Hrvatje spoštujejo naše svetinje, in da zlasti preprosto ljudstvo ne loči káj posebno jedne in druge cerkve. Pravil nam je, kakó je za mladih let služil za duhovnega pomočnika v jako samotnem kraju. Bila je huda zima in že

pozno zvečer, ko so prizvončkale po škripajočem snegu sani in ostale pred župnim stanom. Kmet potrka na okno in prosi, da bi šel gospod ž njim k bolniku na smrtni postelji. Duhovnik vzame svetstva in se odpelje v trdi nōči skozi velik gozd, kjer ni čuti drugega nego tuleče volkove. Srečno pride še o pravem času. Starček se ske-sano izpovē svojih grehov in se lepó pripravi, da prejme sveto obhajilo. V tem se duhovniku zazdí, da je bolnik v molitvi izgovoril besedo »Hristos«. Hitro se domisli in vpraša starčka: »Ali si morda pravoslavne vere?« — »Sevéda sem,« odgovorí mu umirajoči bolnik; »nikar ne zamerite; predaleč je do našega popa, pa bi me ne bil več našel živega. Poslal sem torej po vas, saj vsi vérujemo v jednega in istega Bogá.« — »To je res, ali svetega obhajila ti le ne smem podeliti,« opravičuje se duhovni oče. »Pa vsaj molite za dušo mojo,« prosi ga stavec. Duhovnik je molil, sivček pa je v tem mirno v Gospodu zaspal.

Kakor drugjé po svetu, takó tudi na Hrvaškem ljudje cenijo in spoštujejo gorečega dušnega pastirja, ki jih niti zunaj cerkve ne zapušča ter jim pri vsaki priliki rad pomaga in svetuje kaj dobrega. Hrvaški duhovnik se ne ogiblje posvetne družbe, ampak rad zahaja vánjo ter se raduje in žalostí z národom svojim. Vera in nrvnost sta pri tem le na boljem; saj je n. pr. mnogo lepše, če selska mladina vpričo duhovnega pastirja na trati prepeva in kōlo pleše, nego če se mu skriva po zaprtih sobah zakotne krēme. Duhovnik torej že z navzočnostjo svojo v vsaki družbi ubrani marsikako nespodobnost; še več pa utegne koristiti, če o pravem času reče pravo besedo. Ali ne le na kmetih med preprostim ljudstvom, tudi po mestih med odlično posvetno gospōdo nahajaš duhovnika, bodisi v javnih družbah, bodisi domá na zasebnih sestankih. In takó je prav. Duhovnik, ki pripada po svojem pozivu in po duševni svoji omiki gospōdi, ne smé prezirati gospōdskih krogov in se jim izogibati, ampak hoditi mora médnje in z olikanim vedenjem kazati, da je vreden časti, katera mu gré tudi v družabnem življenji. Pojdi pozimi v hrvaški »salon« in videl bodeš duhovnika pri »whistu«, in kadar napové strežáj čas večerje, podá duhovnik lično kakor najokretnejši kavalir roko gospé ali gospodičini in jo odvēde v obednico. Tù je vsekdar dobro došel gost, zakaj z zabavno in duhovito zgovornostjo svojo se ne ustraši niti največjega »salonskega junaka«.

Prijatelj Slovenec je bil v Zagrebu in ko si je ogledal, kar je vredno videti, šel je zvečer z nami v koncert glasbenega zavoda. Radovedno se je oziral sedaj pa krasni dvorani, sedaj po izbrani družbi,

in vse mu je godilo. Kàr osupne in nas vpraša: »Kdo pa je óni tam spredi med gospémi v višnjevi halji z zlatim križcem?« — »To je škof,« zavrne mu kratko. Ali sedaj se je še bolj čudil in vprašal iz nova: »Kaj? Škof?« — »Posvečeni katoliški škof in vikarij ali namestnik zagrebškega nadškofa. Dober prijatelj in podpornik je glasbeni umetnosti in je bil mnogo let predsednik našemu društvu, letos pa smo gã zaradi velikih zaslug izvolili za zavetnika glasbenemu zavodu.« Videl si, kakó so se Slovencu od veselja zaiskrile oči, ko je med poslušalci zapazil še več odličnih duhovnikov in se iz nova prepričal o lepi zlogi hrvaške duhovne in posvetne gospóde, ki so vsi jednako navdušeni za vsak kulturni napredek národa svojega! —

Toda kam smo zašli! Prav ta trenutek čujemo zopet, da pod nami v hiši prepevajo »mladega kralja«; bržkone imajo góste, pa so otroci prižgali božično drevesce. Spominjajo nas, da smo še v božičnem času. Radi se v duhu pridružimo njih veselju in pojemo ž njimi, rojakom svojim pa kličemo z besedami zadnje kitice:

»Daj nam Bog zdravlje, k tomu veselje,
Na tom mladom ljetu svega obilja,
Na tom mladom ljetu vesclimo se,
Mladoga kralja mi molimo.«

Ne glej me, dèkle, tí!

Ne glej me, dèkle, tí
Z nebeškimi očmi!
Ob tebi sanjam sanje
Ljubezenske nekdanje.

Umiril sem srcé,
Obraz pozabil njé,
Pozabil nje čaróbo,
Prebólel nezvestóbo.

Spominov zdaj okó
Ne búdi več na njó!
K ljubezni me ne gane,
A stare trga rane . . .

Zdéslav.

Anton Linhart.

Spisal P. pl. Radics.

Kräftiger kann eine Nation zu der Liebe der Wissenschaften und der Tugend nicht angefeuert werden, als wenn sie mit edlem Stolze Beispiele dieser Art zu Hause erblicket.

J. G. Zimmermann: »Vom Nationalstolze«. Frankfurt und Leipzig 1781. S. 108.

Radar imenuje slovenski národ najboljše svoje možé, treba mu je vsekdar na odličnem mestu imenovati zgodovinarja in pesnika Antona Linharta. Anton Linhart je bil namreč prvi, ki se je v svojem delu »Versuch einer Geschichte von Krain und den übrigen Ländern der südlichen Slaven Oesterreichs« (žal, da je ostala ta zgodovina le ulomek) postavil na slovansko stališče, prvi, ki je na podlagi etimologije in primerjajočega jezikoslovja raziskoval najstarejša bivališča prebivalcev kranjskih, njih národno sorodnost in družabni razvoj, prvi, ki je posvetil kulturnozgodovinskemu momentu pri paganskih Slovanih óno pozornost, iz katere je móči ustanoviti podlago za izvajanje pravnega in politiškega razmerja, in tudi prvi, ki se je po vzgledu Schlözerjevem oziral na sorodne sosede in takó svojim rojakom pokazal malone popolno sliko avstrijskih národov. Anton Linhart pa je bil takisto prvi, ki je dal naši dramatik v domačem jeziku govoriti svojemu národu, in ta poskus, ustanoviti slovensko dramatiško književnost, uspel mu je takó vrlo, da njega igri »Županova Micka« in »Matiček se ženi« še sedaj, po sto letih, kár najbolj zanimljeta slovensko občinstvo.

* * *

Anton Linhart se je porodil dné 11. grudna 1756. leta v Radovljici. O njega roditeljih nimamo podrobnejših izvestil, zakaj Linhart sam ni ostavil nobenih življenjepisnih podatkov, in tudi njega vrstniki ne govoré natančneje o njega pokoljenji.

Nadarjeni deček je zvršil humanitarne razrede ljubljanskega liceja in je potem namerjal stopiti v jezuitski red.¹⁾ Ker pa je bil prav tedaj ta red odpravljen, šel je k staroslavnim cistercijencem, ki so imeli takrat dva samostana v Setišini in Kostanjevici. Izvolil si je samostan setiški, kjer je bilo prav tedaj lepo duševno življenje in se je pojavljala šoli prijazna tendencija. Poleg opata Tauffererja je znan-

¹⁾ Šafařík-Jireček, »Geschichte der südslav. Lit.« I., str. 28.

stveno delovalo več redovnikov, takó samostanski knjižničar Kuralt, Raditsch, Scharf i. dr. Linhart je stopil v vrsto samostancev leta 1776. z imenom Kristijan.¹⁾

Vender pa je skoro ostavil samostan, zlasti zató, ker mu po besedah istodóbnega vira ni ugajal ondotni samostanski red, zakaj konvent se je dolgo let prepiral s svojim opatom Ksaverjem baronom Tauffererjem, in ta prepir je šele prestal, ko je bil leta 1784. odpravljen samostan.²⁾

Linhart se je poslovil leta 1778. kot qua clericus iz zveze cistercijanskega redú in šel na dunajsko vseučilišče, da bi se ondu učil prava. Pod vodstvom slavnega Sonnenfelsa je dobro napredoval v redarstvenih, trgovskih in finančnih znanostih in se je takó kár najbolje izobražen za državno službo za nekaj let vrnil v Ljubljano.

Najprej je dobil službo v knežješkofijski pisárni. Knezoškofa Karola Jožefa grofa Herbersteina (od leta 1773. do leta 1787.) je že kot dijak, ko je rečeni škof zasédel prestol ljubljanske škofije, opeval v daljši nemški pesmi »Acmona's Feyer«. To pesem je potem opiljeno vzprejel v svojo zbirko nemških pesmij, ki je izšla leta 1781. pod naslovom »Blumen aus Krain« v Ljubljani pri Egru.

Leto prej (1780.) je izdal Linhart nemško žaloi gro »Miss Jenny Love« v Augsburgu (pri Stadeji). O tem delu ni v Ljubljani nobenega izvoda; bržkone je ukrenil ž njim prav takó kakor z imenovano pesniško zbirko, katero je, kolikor je je bilo namreč dobiti, nakupil in sežgal³⁾, ker so se mu zdeli ti pesniški mladostni poskusi pozneje ne vredni samega sebe.⁴⁾

Linhart se je vrnil domóv v srečni dóbi živahnega duševnega delovanja. Našel je možé kakor nepozabnega barona Žigo Zoisa, grofa Edlinga, predsednika »academiae operosorum«, ki se je iz nova prebudila leta 1781. in kateri je sevéda Linhart précej pristopil pod imenom »Agilis«, zgodovinarja in pesnika Valentina Vodníka, etnografa in prirodoslovca Belzacarja Hacqueta, lingviste Kopitarja, Kumerdeja, Japlja i. dr. Zlasti pa se je Zois živo za-

¹⁾ Primeri moj spis »Die Gegenábte Albert und Peter von Sittich«, Dunaj 1866, str. 106. ff.

²⁾ »Neue Annalen der Literatur des österreichischen Kaiserthums« 1808, I, str. 127.

³⁾ Nekaj izvodov se je odtegnilo temu autodaféju pisateljevemu, in nekatere hrani kot redka »carniolica« tukajšnja c. kr. licejalna knjižnica.

Opomnja pisateljeva.

⁴⁾ Neue Annalen der Literatur des österreichischen Kaiserthums« I c.

nimal za Linharta in ga kakor v obče vse domače nadarjene možé vsestransko spešil in podpiral. Bržkone je tudi baš Zois priporočil Linharta, ki je bil iz knežješkofijske pisárne prestopil k c. kr. okrožnemu uradu ljubljanskemu za »protokolista«, da so ga odločilne osebe dvignile iz te podrejene službe. Zakaj že nekaj let pozneje vidimo Linharta v vplivni službi c. kr. okrožnošolskega komisárja in še kesneje kot tajnika kranjskih deželnih stanov, vodečega deželno pisárno kranjsko.

Obe ti višeuradni službi, kateri je dobil hitro drugo za drugo, stojita tudi pod njega imenom na naslovnih listih prvega, odnosno drugega zvezka njega vélikega dela: »Versuch einer Geschichte von Krain und der übrigen südlichen Slaven Oesterreichs«, in v »posveti« drugega zvezka, katerega je leta 1791. poklonil novemu predsedniku in deželnemu glavárju kranjskemu, Njega Prezvzišenosti Ivanu Nep. grofu Gaisrucku, apostrofira Njega Prezvzišenost, »naj se z milostnimi očmi ozira na trud uradnika, katerega je ljubezen do domovine zvédla preko področja njega uradnih dolžnostij.«

V predgovorih k obema zvezkoma takó znamenitega torza, katerega je jedno najboljših kritiških glasil óne dóbe, »Jenaer Literaturzeitung«, ocenilo izredno ugodno, zlasti kar se tiče jugoslovanskih studij, pojasnjuje Linhart svoje stališče proti domoznanstvenemu raziskovanju in zgodovinskemu opisovanju takó, da si ga je umestno nekoliko ogledati, zlasti ker se je dosihdób uvaževalo vse premalo.

V predgovoru k prvemu zvezku górenje svoje zgodovine — posvetil ga je »guvernérju združenih deželá Štajerske, Koroške in Kranjske«, grofu Frančišku Antonu Khevenhüllerju in »slavnim gospodom stanovom vojvodine Kranjske« — govori Linhart, ko je označil do tedaj izdana dela o zgodovini kranjski, Valvasorjeva, Schönlebnova in Thalbergova, doslovno o svojem delu takó-le: »Sie (die Arbeit) soll mehr sein als ein chronologischer Auszug, sie soll den Gang der Menschheit in diesem kleinen Theile Europa's (und welcher Theil ist in diesem Gesichtspunkte klein) durch die Reihe unendlicher Vorfälle begleiten, sie soll die Schicksale zahlreicher Völker, die theils hier wohnten, theils ihren Durchzug hier nahmen, mit ihren Ursachen und Folgen aneinander binden, sie soll endlich die Geschichte der Slaven Oesterreichs im Süden sein.«

Do načina, kakó obravnavati Slované kranjske, katere obeta za drugi zvezek že tukaj, ko je šele opisal kranjsko razmerje do Konstantina Vélikega, vzpodbudil ga je, kakor navaja sam, zgodovinar

Anton v Görlitzu, s katerim si je dopisoval delj časa. Le-tá je namreč leta 1783. v Lipsiji izdal knjigo »Erste Linien eines Versuches über der alten Slaven Ursprung, Sitten, Gebräuche, Meinungen und Kenntnisse.« Kakor Anton, hotel je tudi Linhart splošno in posebe raziskovati jezikovne sledi in primerjati šege slovanskega národa, bivajočega na Kranjskem. »Oft ist die Natur selbst meine Quelle geworden. Wir sehen und bewundern ihre mannigfaltigen Wirkungen. Wenn wir durch Jahrhunderte zurückwandern und diese Wirkungen je eine nach der andern wegrechnen, so erscheint sie, die Natur, in ganz andern Gestalten. Zu der wahrscheinlichsten Gestalt, die sie in diesem oder jenem Lande einst haben musste, die Nachrichten der Alten verglichen, so erhalten sie ganz neue Bedeutungen, und neue Wahrheiten decken sich auf. Krain enthält reichen Stoff zu solchen Betrachtungen.«

Na konci tega predgovora k prvemu delu svoje zgodovine pravi: »Vielleicht wird man sagen, dass ich die Grenze des Landes, dessen Geschichte ich liefern will, zu sehr überschreite. Man hat zum Theile auch recht. Denn mein Versuch ist: Geschichte von Krain und den übrigen südlichen österreichischen Slaven, die von Servien und Dalmatien am adriatischen Meer bis an Tirol und Bojarien hin, von Istrien bis an die Mur in der Steiermark wohnen. Habe ich doch wirklich ausgeschweifet, so ist mein Vertheidiger Herr Schlözer (der berühmte Historiker und Publicist). Nach seiner Meinung ist jede Specialgeschichte trocken, wenn sie nicht auf die Schicksale der benachbarten Länder stäte Seitenblicke thut und sie parallel mit der ihrigen herunter laufen lässt. Ich glaube auch, dass eine isolierte Geschichte in der strengsten Bedeutung nicht möglich ist. Ordnung und Zusammenhang herrscht in der ganzen Natur. Immer fließen Folgen aus den Ursachen. Aber die Ursachen, warum eine Nation das ward, was sie ist und jenes nicht ward, liegen nicht immer in ihr selbst, meistentheils müssen sie bei einem dritten Volke gesucht werden. Und dann glaube ich, ist es unvermeidlich, dass der Geschichtschreiber ausschweiften muss.«

V drugem zvezku, kjer obravnava zgodovino kranjsko »od prve naselitve kranjskih Slovanov do njih podjarmljenja po Frankih,« piše Linhart: »Dass die Slaven, obschon kaum bemerkt in der grauen Vorzeit, eine Grösse, wie keine andere Nation, erreicht haben; dass sie, ehe Rom und Byzanz ihren Namen wusste, furchtbar und weit ausgebreitet dastanden, um Reiche zu zerstören und zu errichten, dass

sie noch jetzt fast das halbe Europa und Asien beherrschen oder bewohnen, dass keine Nation die Aufmerksamkeit des Geschichtsforschers, des Philosophen und des Staatsmannes so sehr verdienen als die slavische, darüber ist man in der gelehrten Welt schon einig geworden.«

Dalje naglaša: »Dass aber unter den Völkern der österreichischen Monarchie die Slaven an Zahl und Macht die überlegensten sind, dass, wenn es in der Staatskunde üblich wäre, die Summe der vereinigten Kräfte, worauf die Majestät dieses Staates ruht, von der grössten homogenen Kraft zu benennen, Oesterreich ebenso eigentlich, wie Russland, ein slavischer Staat heissen müsste, glaube ich, ist man noch zu wenig aufmerksam gewesen. Man lasse aber, um überzeugt zu sein, nur einen Blick vom adriatischen Meere durch Innerösterreich, durch Ungarn und die einverleibten Königreiche — mit einem Seitenblicke gegen Osten hinab — durch Galizien und Lodomerien, durch Schlesien, Mähren und Böhmen hinwenden, zähle alsdann die Millionen Slaven und urtheile, was sie für Oesterreich sind, was sie sein können!!!«

Predgovor sklepa s pozivom do zgodovinarja Gebhardija v Lüneburgu, naj nikar ne prezira tega poskusa zgodovine Kranjske, predno dovrši svoje delo vseh slovanskih držav, čegar prvi zvezek je izdal leta 1790, v njem popolnoma prezrši Slovane notranjcaavstrijske. Linhart pravi doslovno: »Denn wir finden, dass sie (Slovani notranjcaavstrijski) einen beträchtlichen Stamm ausmachen, der seine Unabhängigkeit unter eigenen Vojvoden wider die mächtigen Longobarden, Awaren und Franken bis auf Karl den Grossen vertheidigte, dann zwar dem Lehensysteme der Franken sich unterwarf, aber die charakteristischen Züge der alten wendischen Verfassung noch unter demselben hell durchschimmern lässt und Sprache und Sitten, die unterscheidenden Zeichen einer Nation, in origineller Form erhalten hat.«

»Mit Vergnügen« — takó pravi Linhart drugje v svoji knjigi — »unterwerfe ich mich der schärfsten Prüfung. Wenn auch ich dabei verliere, so gewinnt doch die Wahrheit.« —

Linhartu ni bilo dano, da bi bil učakal oceno prvega dela svoje knjige, oceno, ki je izšla leta 1797. v časopisu »Jenaer allgemeine Literaturzeitung«¹⁾, zakaj umrl je že leta 1795. Le-tá ocena je

1) II. zvezek (april, maj, junij) str. 142. in sl.

sicer po jedni strani precěj rezka, vender pa v obče jako častna, zlasti kar se tiče obravnavanja kranjskih Slovencev. Ocenjevatelj neusmiljeno razdeva prvi del Linhartovega spisa in zlasti ostro graja to, kakó je opisana rimska dōba na Kranjskem, češ: Linhart, kot domačin, ki pozná ceste in polože svoje dežele iz dolgoletne izkušnje, bil bi lože nego vsak inozemec pojasnil léžo mnogih krajev, nikar pa da je skrčil dotična raziskovanja na nekaj pól, v katerih ponuja le malo novega in še menj zanesljivega. Končno vender piše takó-le:

»Ungleich vorzüglicher ist der zweite Theil, welcher die Geschichte der eingewanderten Slaven bis zur Zeit Karl M. sehr genau, wenn auch mit zu vieler Vorliebe für das Vaterland behandelt. . . »Rechnet man,« nadaljuje pozneje, »dergleichen kleine Flecken der Partheilichkeit ab, (dass z. B. Krain nicht zum Longobardenreiche gehört und frei unter eigenen Vojvoden dagestanden) so ist die ganze Geschichte richtig erzählt, gut vorge tragen, gewährt Belehrung und Vergnügen, unter anderem auch durch das Gemälde von den Sitten und Gewohnheiten der südlichen Slaven; schätzbar finden wir die reichhaltigen Bemerkungen über die slavischen Sprachen.«

Napósled želí ocenjevalec, da bi se iz nova natisnilo delo, katero je menda menj znano, nego je bilo splošno vredno. —

Prvi zvezek svoje zgodovine je izdal Linhart leta 1788. Ako je pokazal v njem, kakó izreden prijatelj je svojemu národu in kakó zgovorno ga zastopa v javnosti, ponudila se mu je takisto prilika, da se je pokazal prav takšnega prijatelja še drugíe, in sicer na polji gledališkem, ki je vélikemu občinstvu dostopnejše in zató tudi dōkaj vplivnejše.

(Konec prihodnjíe.)

Šopek.

Stoji na deve oknu kupa
Cvetice v njem dehté lepé;
Dvojčé mladenka toži, upa:
»Kdaj pride po cvetice té?«

Zamán, deklè, vprašanje tvoje,
Zaman po njem ti zró očí . . .
Na oknu ptiček pesem poje:
»Pozabljen cvet, izdana ti!«

—d—

Jara gospôda.

Povest. Spisal Janko Kersnik.

I.

Rakor bi bil ravnokar kdo ustrelil skozi okno v družbo, takó je bilo nekega zimskega večera v zatohli gospôdski sobi Kračine krčme v Grobljah. Iz prva je vse obsedelo mirno, brez sape, potem pa so se čuli glasni vzkliki »A — a — a!« in »Ej, ej, ej!«, celó »Oj, oj, oj!«; nekateri so skočili s stolov, drugi so obsedeli letargiško ali strmèč, večina pa je klicala na glas: »Pokažite, pokažite vender! To je novost, to je nekaj!«

In nesrečnik, ki je provzročil ves ta nemir in vso razburjenost, stal je med vrati in vihtil v desnici najnovejšo številko uradnega lista, katero je ravnokar prinesel s pošte.

»Dajte sèm!« kričal je notar, očito najglasnejši v družbi; »dajte sèm, Minče! To treba videti črno na belem!«

Minče, krčmarjev sin, mlad, velik fant inteligentnega lica, položi smehljaje list na mizo in ponoví besede, s katerimi je nekoliko prej tolikanj razburil vso večerno družbo:

»No, le čitajte! Novi naš sodnik je Andrej Vrbanoj. V zadnjem telegramu se bere takó.«

»Vrbanoj? Ej — ej!« zakličeta sodni adjunkt in notar zajedno.

»Vrbanoj? Kdo je to, kaj je, kje je?« vikajo davkar in njega kontrolor, učitelj in dva trgovca, ki sta navzlic dnevni konkurenciji vender sléharni večer prijateljski sedevala skupaj pri Krači, in vrhu tega šuma in vrišča se je slišalo še radovedno vpraševanje dveh oskrbnikov z bližnjih graščin, katera tudi nista védela bolje uporabljati večernih ur nego ob grenkem pivu in sumnem vinu, katero so točili oče Krača.

Samó dva póstarna možá, poštar in okrajni ranocelnik, ostala člana vse družbe, gledala sta z manjšim zanimanjem ves ta prizor. Poštar je iztrkal svojo ločeno pipo in segel po novem tobaku, doktor pa, kakor so ga sploh nazivali, zaklical je na glas po novem kozarci pive.

Notar je v tem glasno prečital telegram v uradnem listu. Vpraševanja pa le ni bilo konca, in ko je po kratkem molku pristavil: »Oj, fin mož je ta Vrbanoj! Dobro ga poznam, pa ti tudi, Pavel?« —

ozrla se je vsa družba radovedno v njega in v adjunkta, kateremu so bile namenjene zadnje besede.

»Kaj bi ga ne poznal? Najin součenec je!«

Pri tem pa je nekamo zamišljeno užigal smodko, ki mu je ugasnila v zadnji minuti, ko se je razpravljala ta novost.

»Srečo ima, srečo! Takó mlad sodnik!« pristavil je nehotó.

»Sedaj ste pa vi na vrsti,« vrine doktor besedo v hipni molk, med katerim vsakdo záse razmotriva nekamo pikri glas, ki je zvenel iz zadnjih adjunktovih besed.

»Je li oženjen?« vpraša davkar pohlevno.

»Kaj še?« zavrne ga notar; »štiriintrideset let ima, lep je, velik, pameten, samó proti ženskam nekoliko —«

»Kaj?« vprašajo vsi razven adjunkta.

»I, ne vé, kakó bi dejal — nekoliko, nekoliko — neroden!«

»Glej, kakšna prilika se ti nudi!« vzklikne doktor in potrka davkarja na ráme; »to bode nekaj tvojim trem gospodičinam! Kakó hvaležno, takega možá učiti občevanja z ženskami!«

Glasi smeh je sicer zazvenel po tej zabavljici, toda vse je preveč obhajalo ugibanje o novi osebi, katero je vrgel slučaj v ta ozki krog, da bi se kdo dalje mudil pri tem vprašanji.

»Je li pevec?« vpraša učitelj, porabivši kratek odmor v razgovoru.

»Bas — drugi bas — oh, kakov bas!« pritrdi notar.

»Kaj pa -- politiško prepričanje?« deje jeden izmed trgovcev.

»Národen, národen — hud narodnjak; tù se bode uradovalo le slovenski!« hiti notar, ki je do cela prevzel nalogo interpreta, ker je adjunkt trdovratno molčal.

»Kje bode stanoval?« vpraša poštar navidezno malomarno, toda na lici se mu vender posveti nekovo skrivno, zvito veselje.

Osem očíj se sreča hkrati; zakaj tudi oče Krača je nekoliko prej stopil v sobo in obstal za učiteljevim stolom.

Spogledali so se pa štirje gospodje: oče Krača, ki je imel svojo hišo in prazno stanovanje, oba trgovca, ki sta tudi imela svoji hiši in takisto prazni stanovanji, in notar, ki je bil v istem prijetnem in zajedno neprijetnem položaji.

»Hm — stanovanj dosti!« reče kontrolor.

»Na izbiro!« pristavi oče Krača.

»Saj se dobí tudi soba z zajutrkom vred!« méni davkar.

»In s postrežbo!« roga se doktor in prijatelja davkarja novič potrka na ráme.

»Ančika!« zakliče poštar, ki je z zlobnim svojim vprašanjem provzročil to napeto situvacijo, »še pol četrтинke!«

»To je osminka!« méni učitelj.

»Pa je lepša — taka polovica!« zavrne ga poštar.

V tem praznem in vender tù in tam kakor z ostrimi šili podstavljenem govoričenji prinese Ančika poštarju zahtevano vino.

Bila je to črnoóka in temnolasa déklica, nekako pri osemnajstih letih, srednje, vitke rasti in živega, veselega vedenja. Z očetom Kračo je bila v daljnem sorodstvu in pri njem že več let, odkar so ji umrli roditelji. Ljudje so si pripovedovali, da hrani Krača zánjo tudi nekoliko imetja; gotovega pa ni znal nihče. Ančika je bila v hiši vse zajedno: domača hči, dekla, rejenka in točajka.

»Novega sodnika dobimo, Ančika,« zakliče adjunkt, ki se je zdajci nekamo oživel; »lepega fanta — samec je, in glejte, semkaj bode hodil vsak dan, vsak večer — za to bodemo že mi skrbeli!«

»Oj, to me veselí!« deje déklica koketno in nagajivo; »saj ste vi vsi takó hladni, takó mrzli, in vi posebno, gospod adjunkt!«

»No, ta je lepa! Odkar sem tù, govorim vam o svoji ljubezni, pa vi — vi —«

»I sevéda!« reče déklica, toda izpod črnih obrvij se ji zalesketá nekaj nepopisnega, kakor resnoba in zasmeh, kakor očitanje in malomarnost — vse zajedno.

Družbi nocoj ni bilo do tega razgovora, novi sodnik je tičal v vseh kotih. Dognali so skoro, kar je bilo še treba vedeti: od kod je, da je kmetski sin, da ima nekoliko podedovanega imetja, nekaj daljnih sorodnikov, da se časih bavi tudi s pisateljivanjem, in kar je bilo glavno, da se tudi ni še nikdar — poskusil ženiti. Da je bil samec, to je zvedela družba že prej.

»Zaljubljen je bil pa vender!« reče notar, toda zdajci se ujame njega okó z adjunktovim, in dasi drugi umolknejo in radovedno čakajo, kakó bode nadaljeval notar zanimljivo svojo pripóved, vender ne reče več nego: »Ej, to je bilo že davno! Pozabljene reči, saj veste, zarjavelo železo — pa, pustimo, pustimo — morda pové Andrej sam kdàj nekoliko več o tem. Ali to vam rečem« — in pri tem izprazni svoj kozarec — »to pa vam pravim, fin mož bode to, samó nekoliko neroden — pri ženskih!«

»Priatelj davkar! Nič ne bode!« vzklikne doktor, in pri glasnem smehu pomaga tudi davkar ob svojih troških.

Okolo jednajste ure se je jela prazniti gospódska soba. Zunaj v prvih dveh sobah je še vpilo in razgrajalo nekoliko sejmárjev, ki

so se vračali z mestnega sejma in tukaj skleпали do sedaj še nedo-
gnane kupe in pogodbe, kričali in šepetali, pri vsem pa pili in trkali
s kozarci.

Oskrbnika sta se, sedaj ta, sedaj óni, bavila z Ančiko, sedečo
pri peči v prvi sobi. Mračno je bilo tam, in pivci pri mizi so bili
preveč utopljeni v svoje krave in vole, da bi bil kdo pogledal tja na
klop. Tam pa je sedaj ta, sedaj óni obeh oskrbnikov hotel imeti
poljub od déklice. Dobil ga nocoj ni nobeden. Mince je šel nekolikokrat
mimo njih in osorno velel:

»Ti — tam notri nimajo vina!«

Toda ko je Ančika postavila vino tja pred adjunkta in notarja,
sedla je zopet nazaj na klop v prvi sobi, in jeden oskrbnikov je bil
zopet tukaj.

Napósled je odšlo vse, samó óna dva v gospódski sobi, adjunkt
in notar, ostala sta samá v živem razgovoru, ki se je šele zdaj vnel med
njima in čegar predmet je sezal daleč daleč nazaj v leta njiju prvega
prijateljstva, v óno dóbo, ko je cvetel v mladeniških srcih »lipov cvet«
prve ljubezni, poln vonjave, vender brez sadú. In vse te spomine je
nocoj provzročila le óna suha tiskana novost v uradnem listu, da je
novim sodnikom v Groblje imenovan Andrej Vrbanoj!

(Dalje prihodnjič.)

Môrda vé . . .

Vitka kakor jela,
Ravna kakor bor,
Kakor sneg je bela,
Čista kakor zor,
Koder hodi, hvalo
Vzbuja nje obraz,
A lepote malo
Svétu kažem jaz.

Vènder v srci krili
Nádej méni stó,
Górek čút me sili
Vedno k nji samó

Môrda vé, da splava
Hitro z lic sijáj —
Le ljubezen prava
Sije vekomaj . . .

Zdéslav.

Granitna miza.

Spisal M. Cilenšek.

«Slovensko pevsko društvo» je imelo dné 15. vélikega srpana 1886. leta lep dan, zakaj od daleč in blizu je prihitelo mnogo mnogo odličnih rojakov iz raznih stanov in dôkaj preprostega ljudstva, da se udeležé v starodavnem Ptuj občega zbora napominjanega društva. Četudi so naši nasprotniki storili vse, kar so sploh mogli in nas pozneje smešili po časopisih, v kozji rog nas venderle niso ugnali. Slavnost se je vršila lepó, in vsak udeleženec je odšel prepričan, da napreduje naša národna stvar. Kakó so se izkazali pevci in pevke, kakó telovadci in kakó se je zabavalo občinstvo v »Národnem domu» pozno v noč, vse to in še marsikaj so oznanili listi širemu svetu. Ali da se je porodila ondu misel, kakó to hrupno veselje izpremeniti v tiho, pravo veselje, katero je znano samó njemu, kdor se za prostega svojega časa naužije zdravega in čistega zraka po gorah, tega nam še ni povedal nikdo. In kaj bi tudi, saj to ni vázna stvar, da bi jo človek obešal na véliki zvon! Kaj temu in ónemu do takih rečij! Raduj se, če lahko ustrezaš svoji želji in se spotiš do dobra. Takó in jednako slišimo óne, ki si ogledajo goro rajši izpod vznožja in celó pomilujejo óne, ki neki v potu svojega obraza kresajo po strmih obronkih, da pridejo do zračnih višav. No, svojega prepričanja in svojih mislij nečemo usiljevati nikomur, tù je treba samó poskušnje, zakaj uverjeni smo, da bi bilo sléharo priporočanje zaman. Onim pa, ki želé kdàj stopati po naših stopi njah, takisto ónim, ki bi radi, toda ne morejo ali ne utegnejo, naj podamo iz svojega dnevnika nastopne vrste.

Tam za okroglo mizo na dvorišči »Národnega doma«, izpremenjenem v vrt, sedí poleg znancev in prijateljev mož prijaznega obraza in se prav živo razgovarja s sosedom svojim. Napósled si sežeta v roko, češ, da se njiju misli popolnoma ujemajo. Sosed se posloví in se ozira po znancih.

»Dobro, Tine, da sem te takoj našel,« ogovori me stari prijatelj, profesor iz Rajha; »z doktorjem ondu-le sva ravno skovala načrt, kakó bi se nadaljevala denašnja veselica drugače in na drugem kraju. Odločila sva se za Pohorje; tebe je nekaj prirodoslovca, pojdi z nama.«

»Sevéda, rada bi zbijala šale, pa nimata pripravnega človeka in zató sta se odločila za prirodoslovca; take ptičke dobro poznam!«

»Ne, takó ne misliva, le odloči se, in ne bode ti žal; povabila bodeva še tudi koga drugega, da bode družba večja.«

Po teh besedah sédeva za njega mizo.

»Kaj ne, da pridete pojutrišnjem na Visole; ondu se nas nekaj zbere, potem pa udarimo med Pohorce, da otresemo mestni prah in se naužijemo prekrasne prirode,« dé doktor in dostavi: »Spotoma se lahko zglasite sodnemu pristavu v Slovenski Bistrici, kateri vas dovéde do moje hiše. Ako imate človeka, vzemite ga s seboj; dobro nam bode došel.«

Rad sem vzprejel povabilo prijaznega doktorja, in ko smo dognali še to in óno, poslovil sem se od glasnega omizja.

Ko je dné 17. imenovanega meseca solnce vzhajalo in se je že vozil skrjanček po čistem zraku, stopal sem po prašni cesti proti Hajdini, kjer me je pričakoval nekdanji moj učenec. Skoro sva bila v njega rojstveni hiši, kjer je bil pripravljen voz, da naju spravi v Slovensko Bistrico. Slovensko, hm! Malo ali skoro nič slovenščine nisva našla ondu; niti toliko je niso hoteli razumeti, da bi nama povoljno odgovarjali. In čemú tudi? Saj sva nosila suktnjo, in takovega človeka je brez dvojbe že oblizala blažena kultura, brez katere neki ne more biti napredka. Ti zagrizenci se v svoji oholosti popolnoma strinjajo z našimi možaki, ki so kdáj služili cesarja ali pa v mestu ujeli káko lepo tujko, katero spravljajo na dan o vsaki priliki, da bi po neumni svoji pameti pokazali tujcu v suktnji moč germanstva. Oprostimo jim, saj ne vedó, kaj delajo! Ali to je venderle resnica, da te vsak »guten morgen« nekako privzdigne, kadar ti ga zaželí človek, ki komaj vé, kaj je to. Dostikrat srečaš dvojico, ki se razgovarja prav pošteno slovenski, a prišedši do tebe, pozdravi te »suknjača« takó, da ni ne na vile ne na grablje. Menda že mora takó biti, zakaj je pa stal pri vojakih na »vahti« in hodil vsako nedeljo k »befelu«!

Navzlic taki neuljudnosti sva venderle izteknila svojega možá. No, to ni bilo takó težavno, kakor si morda kdo misli! Slovenska Bistrica ni London, niti Dunaj, ampak neznatno gnezdece ob Bistrici, obkoljeno od nizkih gričev, ki izprevajajo južnovzhodne obronke Pohorjeve v haloške hribe. Ker sva takó naletela, opustila sva brezuspešno vpraševanje in hitro premerila ulice, dokler nisva izteknila dvoglavega orla. Tù sva dobila možá, tičečega v debelih aktih, in ga povabila na pot. Toda njega ura še ni odbila, in zató sva ga morala počakati.

Ko se je svetilo solnce na naši stráni malone že v zadnjih žarkih, stopali smo počasi vkreber in dospeli v hladu do lične hišice, kjer

je bilo precèj živahno. »Tukaj smo«, dé moř zakona in podá desnico domačinu, ki nas je ugledal in nam prihitel naproti. Prijazno in lju-beznivo so nas vzprejeli, in skoro potem je bila tudi večerja na mizi. Po večerji smo še dolgo sedeli in se pomenkovali o raznih rečéh. Doktor domačin je mnogokrat vlekel na uhó in pogledoval na uro, kakor da še koga pričakuje. Profesor iz Rajha pa je védel vsakokrat kakšen izgovor in dosledno trdil, da še lahko pride in da še ni pre-pozno. Zdajci nekdo zazviřga precèj visoko nad nami, in skoro po-zdravimo v bledi mesečini novega priřleca, profesorja izza Vrha. Šele sedaj se je razvezal jezik, in veseli smo bili, da je ostal vsak moř beseda. Ali popolnega veselja ni na zemlji, in tudi nas je zadel hud udarec, ko je pristav napovedal, da se mora ločiti družbe in da se ne more udeležiti izleta, ker ga zadržujejo obili in nujni opravki. Zlasti doktorju ni ugajala nepričakovana ta odpóved in nekako šaljivo ga je zavrnil: »Mislil sem, da bodemo mirne duše korakali po tuji svojini, zakaj roka zakona bi nas čuvala in varovala vsake nesreče, takó pa ne vé m, kaj se nam utegne pripetiti. Sicer je res, da je pohorskega svetá mnogo, vender, vender . . .!«

»Vender vam zaradi takih malenkostij ni treba biti v skrbéh, saj ne bode te hodili blizu mesta, kjer so ljudje bolj na tanko stran! Po gorah ni takó. Ondu se ne briga drug za drugega, kar bi tudi ne bilo lahko mogoče, ker je sosed predaleč od soseda in ima vsak svetá dovolj. Potolažite se; nič se vam ne more zgoditi. In ali bi bili mogli najti boljřih spremljevalcev? Vi ste zdravnik; znane so vam torej skrivnosti človeškega telesa in raznovrstne moči, ki utegnejo slabo vplivati na nas. V tej stroki prepuščam skrb za družbo vam, Tù poglejte trojico profesorjev! Vsakega je kolikor toliko strokovnjaka, in sedaj mi povejte, ali niste dobro zadeli? Tá-le iz Rajha vam bode tolkel in luščil orehov, da jih bode te komaj spravljali v malho svojo. Razven ónih, ki so jih gojili stari Grki in Rimljani, učil vas bode vzgajati tudi takih, ki so nekda j rasli v pradomovini naših očetov. Ali bode te veselja! Geograf izza Vrha vam bodi vodnik.«

»Ali ste že pozabili, da je iskal vinógradov po lesovji in takó samega sebe spravil v zadrego; saj ste vender videli, da je primahal od nasprotne strani do hiše! Ne vé m, ali ga počastimo s toli kořljivo stvarjó. Pohorje je široko, ima dosti gozda in po nekod tudi globoke jarke,« dé porogljivo domačin.

»No, no, komar ni konj! V temi človek lahko zajde v ne-znanem kraju; saj ga še domá časih zavéde, da se ne vé kam obrniti. Neznatne te zmote mu ne smete šteti v zlò, saj ste se časih gotovo

tudi sami opekli. Da družbe ne pohrusta rokovnjáč v podobi strašnega rogača, privzeli ste si tudi prirodoslovca. Zanašati se smete nánj! Saj vidite, da ga je precèj korenjaka; njegova gorjača bode zadoščala povsod. Ako pa zadenete morebiti na kakega rogovileža, tedaj kàr v ječo ž njim — v tisto zeleno namreč, ki je povsod in prvi vademecum prirodoslovcev. Takó, mislim, ne bode vam nobene sile!»

»Že bode, že, ali vender me tarejo razne skrbi, katerih se ne morem iznebiti. Le pomislite, dva dni hočemo ostati v gorah, in to naj bi človek glédal kàr takó mirno! Res je, kar ste povedali, ali vender . . .!»

»Ali vender vas izpreletuje strah, kadar se domislite hrabrega viteza, katerega vam bode treba premagati, ako hočete ostati zdravi in živi. Sevéda, njega ostroge niso za šalo; prav spretno jih zasaja nasprotniku v mesó, da mu krvavèč prepustí bojišče. Toda naj bi to že bilo, da le nima glave takó okovane! Kakó ponosno si postavlja nánjo visoki šlém, zapet pod vratom, in potem v boj, da se ga kàr prestrašiš. To vas menda takó vznemirja! Ali verjemite mi, gorski zrak bode stal na vaši stráni in vam pomagal rušiti zidovje nasprotnikovo. Ko ste to ugonobili, stavim, da poželite zopet jednakega boja, toda ne vém, ali se zopet prikaže izza ograje ponosni vitez ‚kikeriki‘!»

Skoro nató smo se razšli, ali od srca nam je bilo žal, da zgovorni gospod ni mogel z nami, in spravili smo se k počitku.

Drugega dné se nam ni preveč mudilo, in predno je bilo vse y redu, stalo je solnce že precèj visoko. Ko smo prisodili geografu mojega nekdanjega učenca, da mu olajšuje težavno nalogo, in ko se je na pragu prikazala z nosaçem zdravnikova »boljša polovica« ter povedala, da je pripravljena, pomikala se je karavana počasi vkreber. Posebnih težav po Pohorji ni, zakaj polagoma se vzdigujejo njega obronki, in ni ti treba skakati od skale do skale, kakor je to navadno po apnenih gorah, ne plaziti se po strmih, premičnih grobljah, po katerih gré časih bolj nizdolu nego navzgor. Takih sitnostij tukaj ni, ampak skoro se ti dozdeva, da se samó prijetno izprehajaš. Zlasti na jugovzhodni stráni je Pohorje zeló prijazno in rodí po solnčnem rebrovji izvrstna vina. Stopali smo od začetka po sljudovci ali blestniku. To vam je hribina svoje vrste, kakeršne nimamo mnogo na slovenskem Štajerji. Tù je je lep kos, in razprostira se od Bistrice tjà do Vitanja ter leží z malimi izjemami na vsem površji do Tinj in še precèj visoko nad Koritnim. Sestavljen je sljudovec od tinjčevih plošč in od kremenca. Ker prvakuje večinoma prvi in je časih prav malo kremenca, in ker hribina lahko razpada na majhne drobce, zató

je taka prst rodovita. S stranskega pota smo krenili napósled na dosti dobro cesto in se bližali Tinjam. Tu smo srečali voznika, ki je imel voz naložen z ogljem. Doktor ga je poznal izza prejšnjih časov in zato ga je ogovoril, držeč se na smeh: »Kam pa, Pohorec, kam?«

»Tudi vi ste sedaj Pohorec in vsi, ki jih ženete s seboj!« odgovoril je voznik in dostavil: »Naložil sem ga nekaj, naložil, zakaj pravijo, da ga potrebujejo. Gospod zdravnik, kam pa mahate; menda vendar ne greste iskat Pohorcev? Tod jih ni, in tudi drugje jih ne dobite iz lahka. Pravijo sicer, da stanujejo po severnih obronkih, ali jaz še nisem videl nobenega.«

Takó se je branil mož svojega imena in nam napravil prijetno jutranjo zabavo. Čudil se ni malo, ko mu je doktor povedal, da resnično iščemo pravih Pohorcev, in sicer takih, ki so ponosni na svoje ime. Sedaj se vsujejo po cesti ljudje, ki so bili zbrani v domači cerkvi in ondu molili za dobrega vladarja, zakaj bilo je dné 18. vélikega srpana. Tinje imajo lepo ležo (667 m) in gledajo daleč po nižjih gričih. Zglasili smo se ondotnemu župniku, staremu znancu našega gospodarja, in si utolažili prvo žejo. Mudili se nismo dolgo, zakaj dan je bil že precěj vroč in imeli smo pred seboj najtežavnejši kos pota.

Nad Tinjami so tlà od rule ali gnajsa, ki obkolja osrednjo Pohorjevo ós malone od vseh straníj. Tudi ta hribina je sestavljena od kremenca in tinjčevih ploščic, ima pa tudi dosti živca. Zadnji navadno nadkriljuje ostali rudnini, in po njega barvi se ravná barva te hribine. Največkrat je siv ali rdečkast, in takšna je potem tudi rula. Poglavitnega znaka gnajsovega moraš iskati v tinjčevih ploščicah, katere so vzporedno naložene takó, da je med vsako kolikor toliko debelo plastjó omenjenih ploščic nekaj živca in nekaj kremenca. Tudi ta hribina lahko preperéva, in sicer tem lože, čím več ima živca. Površje je zato pokrito z rodovito prstjó, v kateri prideluje Pohorec raznih pridelkov; vinski trti pa že ne ugaja svet, ker se je preveč vzpel nad morsko gladino. Obilo je tudi sočnih travnikov, katere napajajo dobro razvédene Pohorjeve vode in redé pridnemu gospodarju lepo živino. Mnogo se pridelava tukaj, kakor po goratih krajih sploh, tudi žita, zlasti ovsca. Ovsenjaka ima Pohorec zmirom na »počivaji« in rad ti postreže ž njim. Ko smo šli mimo zadnjega kmeta, oglasil se je nosač in dejal: »Gospod, ali naj ga prinesem hlebec? Tukaj imajo navadno prav dobrega!«

»Kaj ti rogovili po glavi, menda vendar ne ovsenjaka? Mislim, da imamo drugega kruha dovòlj!«

»Ne vém, ali nam ga bode hodilo preveč; po gorah ima želodec svoje muhe in rad se uprè človeku,« modruje možak, kateremu koš še ni bil dosti težak.

»Stóri, kakor se ti zdi!«

In postavil je breme na cesto ter izginil v hiši. Skoro ga je pritresel polovico in smejoč se dejal: »Dober, dober, tak-le krušček; vsi ga bodete še radi.« Kakor se je pokazalo drugega dné, nikomur se ni smilil ovsenjak, in slastno smo mu dajali prostora v lačnem želodci. Skoro potem smo dospeli do prijetne sence v jelovji, ki nas je uverilo, da je na Pohorji mestoma še dôkaj zaklada. Sevéda večinoma le po strmejših rebrih in višinah, zakaj drugjé ga je človek že vzdignil, da si je postavil selišče in dobil zemlje za raznovrstne pridelke.

(Konec prihodnjé.)

Zimsko pópje.

I
Iho že sem tožil,
Kot vrtnik vam toži,
Če zaman priliva
V vrtu mladi roži.

Zima smrtišeljna,
Kaj vihraš nemila?
Pevčjega ne bodeš
Čustva zamorila.

V vrta grédi mladcu
Dèkle bére kito,
Z nitjo rdečo véže
Cvetje šarovito

Jeden ráj Adamov
Rod njegòv poznamo,
Jedno je kraljevstvo
Tvoje, hrabri Samo!

1.
Čula tóžbo mojo
V srci roža zala:
V zimi je ledéni
Pópje mi zagnala

2.
Ljute zime v čišlih
Srce pevčje nima:
Zima mu je pómlad,
Pómlad često zima.

3.
Pevce drobnih pesmij
Kito domovini
Némo povežujem
S sladkimi spomini. . .

4.
Lépo to kraljevstvo
Naše je ozémlje,
Zánje vnukov srca
Svéti žar razvémlje.

Slovén.

Moj pot.

Spisala Mária.

aveličala sem se dolgočasnega, nelepega pota, in časih ga res ni ne konca, ne kraja!«

»Dolgočasen se ti zdi?« vpraša me prijateljica, slikarjeva hči, ki sama tudi ljubi slikarstvo. »Ako ga prav pogledaš, ko greva navzgor, videti je celó jako slikovit. Zadi goré, pod njimi cerkev, na obeh stranéh pota zid, na pol podrt, tam izbočen, tù nazaj potisnjen! Izza zidú se dviguje visoko drevje, izmed vej pa ti sije naproti zláto solnce . . .«

»Povém ti, da mi je že dovòlj te slikovitosti, in ako hočeš, tudi poezije.« —

Poetičen pa, a ne samó poetičen, nego tudi poučen je záme ta-le pot!

Ko sem bila še prav majhna, bil je pot z vso okolico svojo prav takšen, kakor je sedaj, samó tam ob stráni ni bilo óne hišice, in zaradi tega je bilo tod še samotneje.

Pomnim vas, prvi potje do cerkve, ki se mi je zdela takrat na konci svetá!

Mati moja, ki je stopala vedno takó hitro kakor še sedaj, imela je z mano pravo pokoro. Ko ni mogla več hoditi takó počasi in je tam-le v zvoniku že odzvonilo, izpustila me je in hitela dalje, a skoro je zopet postala in nŕe čakala kàr najnestrpneje. Stopicala sem za njo, saj sem gotovo stopila štirikrat, predno se je ona le prestopila! In vender sem zaostajala!

Časih sem se spoteknila, in tedaj je kazal moj nos sledí moje nerodnosti.

Drugič so me tiščali čevlji, ki so mi bili domá »preohlapni«, in tedaj je bil za mater največji križ.

Če me je hotela voditi, kričala sem in se branila na vso moč, saj bi me bili ljudje dražili, da me mora mati še nositi! Dalje pa nisem mogla, ali nisem hotela.

Prejela sem za to plačilo.

Za cerkvijo je šola. Hodila sem vánjo, in v prvih razredih je bilo vse v redu.

Pozneje pa, ko sem nekoliko odrasla — morda je bilo v tretjem ali četrtem razredu — imela sem na tem poti pravi pekel.

Dečki so me lučali, lovili, obračali moj priimek, kakorkoli je bilo mogoče, in kričali za mano. Ne vém, česa sem se bala, toda bala sem se jih zatožiti domá. Sedaj šele vém, da je bila njih nagajivost záme zgolj čast, ker vidim, da zabavljajo dečki le takim dekletom, katera so jim všeč, in da jim takó izkazujejo ljubezen svojo.

Tačas mi je bil pot takó grozen, da se mi je zdel večen. In káj čudo, če sem ostajala rada domá ali pa hodila v šolo prav zgodaj ali prav pozno, da bi se ognila dečakom, ki so me čakali tam góri in me prestrezali, da nisem mogla dalje! Jok mi ni pomagal, še lepše se jim je zdelo.

Spominjam se, kakó goreče sem molila časih, da bi imela srečen pot do šole, kakó sem tekla in prisopihala v šolo, kadar sem se res izognila sovražnikom svojim!

Pravila o tem nisem nikomur in vadila sem se že tedaj molčati, ali plačala sem jih potem sama, kadar sem jih mogla.

Hiša naša stóji tudi ob tem poti, in jedno okno je semkaj obrnjeno na cesto. Ko me ni videl nobeden mojih rodovincev in je bil kateri teh páglavcev na poti, tedaj sem ga dražila in zmerjala ter mu pretila skozi okno. Saj sem védela, da ne more do mene. Kateri otrok pa misli na jutri?

Prešlo je tudi to.

Rasla sem, in z mano so rasli tudi moji sovražniki ali prijatelji.

Šli so v rokodelstvo, jaz pa sem hodila še vedno v šolo, ker so me odločili za učiteljico, toda ne več po poti navzgor, ampak v mesto po poti nizdolu.

Prebila sem še tú in tam káj neprijetnega s svojimi sošolci, kadar so me ravno srečali, vendar ne več vsak dan.*

In vendar mi je bilo odločeno, da se je moral vedno kdo spotikati ob méni na tem ozkem poti, koder hodi sploh le malo ljudi!

Umirili so se poredni páglavci, videvala jih nisem več, opazovati pa sem jela odrasle ljudi, kateri so me srečavali. Bili so ob tisti uri, vsak dan tisti. Opazili so me tudi oni, sósebnó žene.

Hudovala sem se in se večkrat jokala, češ: »Kaj sem vendar zakrivila, da me imajo za igračo, v katero spuščajo zlobne opazke svoje?« In spoznala sem, da imam pač preobčutno srce! —

»Takó velika, pa še v šolo hodi!« kričala je mladina.

»Kakó grdo gleda izpod čela!« rekla je nekova žena, ko sem šla mimo nje.

Vzdignila sem glavo in zrla naravnost prédse.

»Visoko nosi glavo in ošabna je, kar se dá, morda zató, ker je županova!« dejala je pozneje druga.

»Solnčnik nosi, da ne ogorí,« rekla je tretja.

Ko grem nekega dné zopet mimo kopice žen, pravi jedna:

»Glejte je, gospodičine!« (Gospodičina pravijo tukaj le učiteljicam, kakor bi bil poziv »gospodičina«).

»Sevéda, takoj jutri bode gospodičina!« pristavi hitro in zlobno druga.

Prešlo je tudi to, in šla sem od zlobnih ljudij v šolo v tuje mesto.

Štiri srečna nepozabna, a prekratka leta!

Usoda me je zopet privédla v rojstveno hišo mojo ob ozkem poti.

Sojeno mi je, da se moram tù pokoriti za grehe svoje, saj hodim zopet po tistem poti in zopet srečavam tiste ljudi ob tisti uri!

Kakó drugače so me vzprejeli!

Odzdravljanja ni bilo ne konca ne kraja, ko sem hitela zjutraj in popóldne v šolo, a ljudje v mesto.

»Dobrihdanov« sem dobila toliko, da bi bile te želje pregnale vsako nesrečo, katera bi me bila čakala.

In odzdravljala sem prijazno: »Bog dáj« in se jim prijazno nasmihala, češ: »Prejšnji rod se je spametoval, postaral se je!« In rada sem imela te ljudi; pozabila sem, kaj je bilo v prejšnjih časih, ali pa sem mislila, da sem bila res vsega sama kriva.

Rada sem imela ne staro, a že jako upognjeno ženo, ki je močno opletala z rokami; rada mlado ženo zarjavelega, jako drobnega obraza, ki se mi je smijala že od daleč in mi že od daleč želela: »Dober dan!« — déklica njena je bila pri mēni v šoli. Rada sem imela mladega čevljarja in mu rada odzdravljala, ko me je srečaval, nosèč vsak dan usnje pod pazduho; ljuba mi je bila stara, skrivljena ženica, ki me je pozdravljala takó ponižno in vpraševala tolikanj oskromno po svoji vnuki, ki je bila pri mēni v šoli. Rada sem odzdravljala móžu in ženi, ki sta me srečavala, vozèč v mesto sebe in zelenjad. Mož res ni snel svojega klobuka, ampak vzdignil je samó dva prsta desne roke in se po vojaški navadi doteknil svojega pokrivala, žena pa je samó nekaj zamrmrala.

Štela jima nisem ničesar v zlob! Saj mož ne vé, da se mora odkriti, in njo je trpljenje naredilo takó odurno!

In odzdravljala sem prijazno ženam, ki so hodile po dve ali po tri in po štiri skupaj, lepó odzdravljala možém od prvega bogatina do zadnjega siromaka v predmestji . . .

Minevali so takó dnevi, tedni, meseci, in minilo je že nekaj let.

Kakó se začudim, ko srečam nekega dné mladega čevljarja z usnjem pod pazduho, ne da bi me pozdravil!

Obrnila sem že ustna na lahek nasmeh in jih odprla, vendar odzdrav mi je ostal v grlu.

Premišljala sem pač, kaj bi bilo temu vzrok, toda zvedela nisem ničesar, dokler mi niso povedali, kakó se je hudoval, ker je čakal dovòlj časa, a šivati mu le nisem dala!

O Božiči smo imeli otroško predstavo. Po veselici srečam óno mlado ženo drobnega zarjavelega obraza. Pripravim se zopet za odzdrav, toda odzdraviti mi ni bilo treba, zakaj pozdravila me ni. Nje déklica ni sodelovala, in odtod máterin srd!

Nekega jutra grem za bogatim gospodom, preoblečenim kmetom.

Nama naproti se pripeljeta óni mož, njega žena in njiju zelenjad.

»Dobro jutro!« zakriči z vozá on in globoko sname svoj klobuk, ali tudi žena ga pozdravi prav prijazno in mu nasmehomá prikima z glavo. Ko pa pridem jaz mimo njiju, postavi si on po navadi dva prsta na sence, ona pa pozdravi po navadi le prav černo. Pozdraviti sem hotela, ali kri mi je šinila v glavo, in nevedé se mi je zvrnila glava v tilnik, odzdrav pa mi je ostal v grlu.

Zamrmrala sem na pol glasno:

»Videl povsod si, kak iščejo d'narje,

Kak se le klanjajo zlat' mu bogit!«

Spremil me je nekega dné gospod iz mesta, urednik, ki je imel nekov moj spis v cenzuri. Videli sta me priletni ženíci, ki sta me vedno pozdravljali takó ljubó. Srepó sta me pogledali in od tedaj me pozdravljata le jako hladno. Šepetali in pripovedovali sta si gotovo marsikaj!

Opazek moram slišati tù in tam, dan za dnevom, in od dné do dné me pozdravljajo hladneje, dasi se nisem izpremenila v ničemer.

Le kadar stopim s tega pota na široko cesto, kadar grem proti mestu, slišim zopet prijazne pozdrave in vidim prijazne obraze — saj so se zbrali moji sovražniki samó na tem poti!

In žene, ki hodijo po dve ali po tri in po štiri skupaj, nesoč težka bremena, pogledujejo me zavidno, ko stopam mimo njih, saj hodim prazna in na delo, ki se jim zdí takó lahko!

Na tem poti od moje hiše do šole me pozdravlja še malo ljudij; saj sta tudi žena z upognjenim hrbtom in stara ponižna ženica slišali že marsikaj, in tudi stari, zmučeni sta že . . .

Žal mi je vsega tega, in globoko mi seza v dušo, ker vidim, kakó imajo vsi ti ljudje, na videz takó preprosti, venderle v sebi dokaj zlóbe iz mesta in s kmetov . . . Ali ti pot, ki me mučiš od rojstva do denašnjega dné, védi, da tudi na tebi ne bode kamena na kamenu, niti ne bode sledú o tebi! V duhu gledam ta izpremin, in jedino to me še veseli, ti grdi, zoperni pot! —

Slovniške drobtine.

V raznih urbarjih in drugih aktih loškega gospodstva iz 16. in 17. stoletja je med nemškim tekstom mnogo slovenskih izrazov, ki so še dandanes med ljudstvom navadni, kakor *robota* (Robbait), *župa* (Supp), *mernik* (Mernig, Merinckht), *lekat* (Lucath), *soršica* (Sorschiza, Sorshiza, Sorzeza, Sorsitschen), *pogača* (Pogatschen), *senožet* (Senafhett, Senaschett), *torbica* (Torbiczen), *pek* (Pekh), *sirek* (Sürigh), *granica* (Granitz), *petak* (Petakh), *ječmen* (Jetschena), *merica* (Mericza), *tičar* (Tizher), *v pustotah* (V puftat), *štirjak* (Stiriakh) i. t. d.

Za jezikoslovca so brez dvojbe važnejši od teh izrazov oni, ki so bili v rečenih stoletjih navadni, a so dandanes ali pozabljeni ali pa vsaj ne v rabi v tistem pomenu, kakor pred dvema stoletjema. Taki izrazi so:

Škofja. (V urbarji iz leta 1630., list 44. je povedano, kaj je bila škofja: Ein baufälliges Haus, so man auf Crainerisch „Scoffia“ nennent).

Sirnica, kmetija na planini. (Urbar iz leta 1630., list 21.: Schweig-oder Käszhueben, auf Crainerisch Sirnza genannt).

Pojezdi. (*Poieszden*). To so bili neki davki, katere so pobirali uradniki loškega gospodstva v jesenskem času. Hodili ali bolje rečeno *jezdari* so iz županije v županijo in povsod zahtevali od podložnikov rečni davek. Nemški izraz za pojezde „Bereitung“ se čita v aktih le malokdaj.

Lovščina („louschina“, nemški Jägerrecht). Ta izraz je zaznamoval to, kar je bilo treba oddajati lovcem. Po Rudnem v selški dolini je znašala lovščina po dva petaka (petak = $1\frac{2}{3}$ kr.), v Selcih pa po jeden repar.

Poklon („Pokhlan“). Tudi ta izraz je zaznamoval nekovo davščino. Po žirovski, hotaveljski, poljanski in javorski županiji so morali kmetje dokladati v županov račun še posebe po 10 kr., in sicer jedno leto kmetje po žirovski županiji, drugo leto po hotaveljski i. t. d. To doklado so zvali poklon. V Selcih, Dolenji vasi, na Rudnem, Studenem in tudi drugje so dajali kmetje namesto denarja po jedno kokoš. Davščino, katero so zvali poklon, morali so podložniki loškega gospodstva dajati brizinski škofom že leta 1291. in 1318. (Gl. Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris. III. zvezek).

Omenim naj še, da so krstna imena pisana v rečenih urbarjih večinoma takó, kakor jih je ljudstvo izgovarjalo. Takó n. pr. *Furi*, *Ferri*, *Marco*, *Fanes* ali *Iban*, *Blasche*, *Urscha*, *Marusch* (Maruša), *Spella*, *Nescha* in *Nesa*, *Anicza* in *Ancza*, *Gerra* in *Gera* (Jera), *Allenkha* i. t. d.

Dr. Fr. Kos.

Književna poročila.

I.

Levstikovi zbrani spisi. Uredil Frančišek Levec. I. in II. svezek. Poesije. Ljubljana. Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1891.

Poziv na naročbo Levstikovih zbranih spisov, katerega je izdala knjigarna Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg o Božiči predlanskega leta, okončaval se je s ponosnim obetom, da dobodemo z Levstikom v izdaji prof. Levca »kritično in spretno urejeno zbirko, kakeršne Slovenci doslej gotovo še niso imeli.« Da se to obetanje do pičice uresniči, o tem nam je jamčilo izdajateljevo ime; ne samó da prof. Levec že iz davna sloví med nami za najspretnejšega životopisca in slovstvenika, ki je i po prirojenem daru i po dosedanjih studijah i kot mnogoletni bivši urednik prvega našega leposlovnega lista takó rekoč predestinovan in pozvan — sit venia stiku —, da nam napiše povestnico našega slovstva. Še bolj pa je usposabljal prof. Levca za izdajateljski posel to, da je mnogo let zaupno občeval z Levstikom ter bil ud tiste družbe, ki je bila dolgo jedini naš slovstveni klub, a nje središče in preročišče — Levstik. Baš prof. Levec in morda on jedini združuje vsa óna svojstva, katerih je bilo treba izdajatelju Levstikove pesniške ostaline.

In prof. Levec je do cela opravičil nádeje slovenskega občinstva. Priznati treba, da so v občé »Levstikovi zbrani spisi« prva zbirka slovenska, ki ustreza načelom, po katerih že iz davna književniki omikanih narodov prirejajo izdaje klasikov starih in novih. Ako si navzlic tej splošni hvali dovoljujem nekatere pripomnje, naj se le-te ne zmatrajo kot nezadovoljivo godrnjavo, dlakocepo kritikačenje; nego smetne in umestne se mi vidijo zategadelj, ker se Slovenci še vedno nismo sporazumeli o nazorih, o katerih so drugje že davno jedini, namreč kakó prirejajmo za nove izdaje oskromno številce boljših svojih pisateljev. Dakako sta že Smole in Prešeren ubrala v Vodnikovi izdaji jedino pravo pot, izjavljajoča v »Opombi«, »de so Vodnikove pesmi ino druge pisarije tukaj ravno tako natisnjene, kakor jih je on zapisal. Nič se ni pre naredilo, nič popravigo. To se ljudem opomni, ki bi jim morebiti kakšina čerka, kakšin udar, pogolt al kakšina beseda se prav ne zdela.« (Pesme Valentina Vodnika. V Ljubljani 1840). Toda ker se navzlic vsem mukotrpnim naporom niti do denašnjega dné nismo popeli do toli zaželene pravopisne stalnosti in jedinosti, možna je pri nas še vedno struja, ki sledí celó nasprotno načelo, naj se starejši pisatelji popravigajo po ónem pravopisu, ki je baš navaden za časa izdaje, in tej struji je pripadal uprav tudi — Levstik, če je res, da je on priredil tekst za Jurčič-Stritarjevo

izdajo. Ker sem te krive nazore obširno pobijal v »Dom in Svetu« (IV. l., št. 10), ocenjujoč Wiesthalerjevo izdajo Vodnikovih pesmij, in ker mojih odnotnih trditev doslej nihče še ni ovrigel, naj gospôdo čitatelje tukaj samó opozorim nánje, ne da bi mi bilo treba premlevali že dognane stvari.

Po vsem tem mi niti ni treba omenjati, da je Levec odločen pristaš novodôbne, kritiške metode; v »Tolmači« tretjemu zvezku (Proza I.), ki je v tem času tudi že izšel, predno smo završili poročilo o prvih dveh »poe-tiških« zvezkih, izjavlja naravnost, »da pisave Levstikovi prozi v III., IV. in V. zvezku v ničemer ni izpreminjal, ampak da je vse spise tiskal takó, kakor jih je našel pisane v rokopisu ali pa tiskane po raznih knjigah in časopisih. Npopravljen je pustil celó takšne oblike, ki so ali se nam zde dandanes napačne (navedeni so primeri). Celó takšne besede, ki jih je Levstik razna leta pisal različno (n. pr. nisem, nejem, nijsem, nésem; serce, srce), bereš v tej knjigi, takó, kakor jih je v dotičnih spisih pisal Levstik sam.« To izjavo odobrujemo od konca do kraja; takisto pristajemo malenkostnim pravopisnim popravam in premembam, ki imajo samó namen »branje in umevnost olajšati«, dasi se nam ne vidijo neizogibne; saj jih je opustil i sam g. izdajatelj v III. poglavji iste knjige (»Zgodovinski spisi«), ker je hotel dati bralcu priliko, »da sam spozna, kakó je Levstik rabil ločila.« — Dovoljeno nam bodi, na tem mestu izreči željo, naj se napominjane izpremembe, dostajajoče se pravopisa, opusté tudi v zadnjih dveh zvezkih. Preprostega čitatelja, kateremu je samó do vsebine, Levstikove pravopisne in dijakritiške posebnosti ne bodo motile niti mu grenile užitka, a vednostnim zvrham bodo gotovo bolje ustrezale.

Toda stvar ni bila takó preprosta pri »poezijah«; izdajatelj nas v »Tolmači« I. zvezku na str. 293. in sl. z zgovornimi besedami uvaja v delavnico pesnikovo, poudarjajoč, da so rokopisi Levstikovih del nastali v dolgi dôbi štiridesetih let in da je ves ta čas pesnik svoje spise, zlasti pa svoje poezije, prenarejal in prepisaval, »takó da imamo o nekaterih pesnih deset do petnajst inačic.« Kakšen pot je bilo tu ubrati? Da bi bilo najbolje natisniti vse varijante, kakor zahteva kritiška metoda, priznava g. izdajatelj sam, a zajedno dostavlja, da bi bilo to obseg knjige podvojilo in ž njim tudi nje ceno, ki je za naše razmere itak precéj visoka.

Pri takih težavnih razmerah je po naših mislih jedino pravo, da se odloči izdajatelj povsod za najmlajšo inačico. Naravno! Kaj li je pesniška ostalina drugega nego pesnikova oporoča, in kakor poznejši oporočni list razveljavlja vse prejšnje, takó zadnja poprava pesnikova uničuje starejše varijante. Da je pa časih težko, dà, celó nemo-goče dognati, katera podrugečica je mlajša, katera starejša, to je znana reč,

in uprav zato je kritika o besedilu kakega pisatelja (Textkritik) najgadnejši posel jezičarski. Jeli se je moral g. izdajatelj boriti tudi s te vrste težavami, ne vemo; on vsaj nam o tem ni povedal ničesar, in iz njegovega molka sklepamo, da ni nikakor dvojil o starosti inčič. Umestno pa bi bilo morda, da nas g. izdajatelj pouči o rokopisnih razmerah s kakim pridejanim snimkom. Toda ako bi bilo tudi možno ponatisniti vse inčiče, odločiti se je bilo g. izdajatelju povsod za jedno, najmlajšo sevéda, katero mu je bilo potem vzprejeti v besedilo, a vse druge potisniti pod črto.

Toda g. prof. Levec se je odločil »v poezijah« za drugo metodo, za eklektičko: »po resnem premišljevanji in večkratnem primerjanji se je odločil za to ali óno inčičo ter potem pesem uvrstil v pričujočo zbirko.« — G. izdajatelju in vsem ónim, ki zagovarjajo eklektičko metodo, dajem na pomislek to-le: Pri tej metodi se utegne pripetiti in se gotovo tudi često pripetí, da se vzprejmejo v isto pesem varijante iz različnih dób; tedaj pa je neizogibna posledica, da pesem ne kaže niti istega pečata, katerega ji je udaril pesnik mladenič, niti ónega lica, katero ji je namenil pesnik mož in stavec; iz kratka: pesem lahko dobí po roki izdajateljevi celó drugačen kolorit, kakeršnega bi ji pesnik — stvaritelj ne bil udehnil.

V »poezijah« pa se je g. prof. Levec še za korak dalje odmeknil od zgoraj označene kritičke metode, in dočim v tretjem zvezku, ki obseza že prozo, »pisateljevega jezika niti v pravopisji, niti v oblikah, niti v zlogu ali v skladnji in besednem redu ni nič prena-rejal, ampak je prepustil kritičkemu bralcu, da si sam ustvari sodbo o Levstikovi pisavi: »sledil je v »Poezijah« celó drugo maksimo. Vidi se mu, »da je nedoslednost v pisanji jedne in iste besede, ki morda ne moti bralca pri prozajičnih spisih, gotovo zoperna v pesmih. Zategadelj se je odločil v »Poezijah« za gotove stalne oblike ter je popravil po njih tiste pesmi, v katerih je Levstik še pisal takšne oblike, kakeršne je potem opustil ali premenil. Za kažipot pri tem ravnanji in uredovanji si je izvolil Levstikovo pisavo v zadnjih letih njegovega življenja.«

Možno, da se je s tem ravnanjem in uredovanjem ustreglo malemu številu ónih, ki hoté čitati »Poezije« zgolj estetiški, užiti vso zbirko kot jednotno skupino; mogoče pravim: gotovo pa tega ravnanja ne more odobravati »kritički bralec«, ki se poslej kakor prej, proučujoč jezik Levstikovih poezij, ne bode mogel zadovoljiti s to izdajo, ampak se bode moral vselej obrniti do rokopisov samih. Toda pustimo kritičkega bralca; menda še niso nam Slovencem napočili časi, da bi se kdo oziral nánj; ali

je pa res, da je bralcu nedoslednost jedne in iste besede zoperna v pesmih? Gotovo da v jedni in isti pesmi; ali pri raznodôbnih pesmih, ki so nastale v takó dolgih presledkih — »v dolgi dôbi štiridesetih let« — to izvestno ni nič čudnega, celó naravno je in jako zanimljivo razsodnemu čitatelju, da ga, zasledujočega notranji napredek pesnikov od pesmi do pesmi, od dôbe do dôbe, pri tem podpirajo in podkrepljajo zunanji znaki — mnogovrstne in raznoobrazne pisave. Kogar veselí oblikovna jednoličnost vse zbirke, češ, da je šele po nji ustrezno zakonom o umetelni jednovitosti, ta pomisli, da ta jednovitost ni nič drugega nego fikcija, provzročena po roki izdajateljevi; a ta roka s takim uniformovanjem siloma zabriše doberšen del značilnih individualnostij, po katerih se razlikuje ne samó pisatelj od pisatelja, ampak tudi umotvor od umotvora jednega in istega pisatelja, ali da govorimo z lepo podobo drugega poročevalca o Levstikovih »Poezijah«, zabriše se ona lahka rosica, katera se bliska na duševnih cveticah sleharnega pisatelja. Isti poročevalec izraža na istem mestu slično misel kakor mi, rekoč: »S strogo formalnega stališča nam res ne ugajajo raznotere oblike, ali to dobroto imajo venderle, da se v njih jasno zrcali pesnikovo hrepenenje po čimdalje višji popolnosti, po formalno in stvarno dovršenih proizvodih.«

(Konec prihodnjič.)

V. Bežek.

II.

W. Vondrák, Altslovenische Studien (posebni odtisk iz „Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften, philos.-histor. Classe“, kn. CXXII). Wien 1890, 8°, 90.

V znanem uvodu svoje znamenite knjige »Altslovenische Formenlehre in Paradigmen« je sestavil Miklosich óne staroslovenske spomenike, iz katerih moramo zajemati pravo, čisto staroslovenščino. To so takó imenovani pannonski spomeniki. Našel je sedem glagolskih in sedem cirilskih. Pa tudi ta kanon je nekoliko izpremenil svoje lice. Med pannonske spomenike namreč ne smemo uvrstiti odlomka Novgorodskega evangelija, zakaj to je staroruski spomenik (prim. Archiv für slav. Phil. V., 689 in X., 168), in tudi cirilskemu macedonskemu listu ne gré ta čast, ker zaradi njegovega malega obsega in slabe netančne izdaje — list sam je nekako izginil — ni nikakor izključeno, da je morda staroruski spomenik. Zató se je pa pomnožilo število glagolskih spomenikov pannonske recenzije, odkar je izdal Geitler Sinaitski

psalterij. Sinaitski euhologij je pa že Miklosich, dasi takrat samó kot tri liste obsežen odlomek, uvrstil v to skupino pod naslovom »Die liturgie von Sinai.« Tedaj imamo osem glagolskih in šest cirilskih pannonskih spomenikov.

Znano je, da je razdelil Miklosich vse ostale cerkvenoslovenske spomenike v štiri razrede ali recenzije, in sicer v bolgarsko, srbsko, hrvaško in rusko. Sedaj, ko poznamo neprecenljive Kijevske odlomke, treba je dodati še jeden razred: moravsko slovaški. Ta razred obseza sicer samó dva glagolska spomenika, Kijevske odlomke iz XI. stol. in Praške odlomke (dva lista) iz početka XII. ali morda celó konca XI. stol., toda vzlic temu je najvažnejši mimo pannonskega za spoznavanje najstarejše staroslovenske dóbe. Oba spomenika sta neposredno v zvezi z najstarejšo dóbo cerkvene književne delavnosti, oba sta nastala v ónem kraji ali pa jako blizu njega, kjer se je porodila staroslovenska književnost; razven tega je jezik v Kijevskih odlomkih jako pravilen in se odlikuje po mnogih posebnostih, katere nahajamo samó v najstarejših in najbolj konservativnih spomenikih. Vse cerkvenoslovenske spomenike tedaj delimo v

- A. pannonske,
- B. nepannonske:
 1. moravsko-slovaške
 2. bolgarske
 3. ruske
 4. srbohrvaške.

Povedati moram, zakaj ne prištevam Kijevskih odlomkov med pannonske spomenike, in to tem bolj, ker je Miklosich izrekel nasprotno mnenje: »So gewiss das Schwanken« — piše v Vergl. Gramm. I², 219 — »der nasalen Vocale verbunden mit der Anwendung des *c* für *tj* und des *s* für *dj* in den Prager Fragmenten ein čechisches Denkmal erkennen lässt, ebenso sicher dürfen wir trotz der regelmässig für *tj*, *dj* eintretenden *c* aus *ts* und *s* aus *ds* wegen der regelrechten Setzung der Vocale *q* und *β* den Glagolita Kiovensis für altslovenisch ansehen.« Toda ta spomenik se ne razlikuje od pannonskih samó v tem, da piše za staroslov. *št* in *žd* na češki način *c* in *s*, ampak v njem nahajamo še druge jako važne primere češko-slovaškega jezikovnega vpliva. Zlasti naj omenim *šč* za staroslov. *št*: zaščiti II 17. V 18, VII 23, zaščitiv VI 13, očiščenie III 13, očiščenje V 15, dalje jedenkrat *u* za *q*: nebesokuję VI 7; semkaj prištevam tudi cirilnaš IV 17 in cirilove VI 4. To bi bil res pannonski spomenik sui generis, kateri se razlikuje v štirih takó važnih glasoslovnih posebnostih od vseh ostalih! Pri vsem tem ne smemo pozabiti, da ni nobeden pannonski spomenik v svoji sedanji obliki pisan na pannonskih tleh; večini je domovina na slovanškem jugu, nekaterim pa Dacija, ali natančneje, sosedne pokrajine stare Dacije.

Kdor bi mislil, da je v vseh teh spomenikih, katere je Miklosich združil v pannonsko skupino, isti jezik, prava čista in neskajljena staroslovenščina, motil bi se zelo. Temu se tudi nikakor ne čudimo, ker vémo, da so ti spomeniki v svoji sedanjih obliki pisani v različnih krajih, kjer so bile tudi različne »šole«; manjše važnosti je časovna razlika. Že zdavna je opazil Šafařík med najstarejšimi cerkvenoslovenskimi spomeniki nekak dualizem, med glagolskimi in cirilskimi spomeniki te vrste. Prvi so ohranili mnogo starih oblik, katerih skoraj ni najti v drugih. V vseh pannonskih spomenikih nahajamo nekoliko tuje jezikovne primesi, nekaj posebnostij, katere niso potekle iz prave staroslovenščine, ampak so prepisovalcu pri delu ušle izpod peresa; to so tedaj posebnosti ónega narečja, katero je govoril prepisovalec. Ali tudi če otrebimo pannonske spomenike te sekundarne primesi, ne ostane nam v kritičkem rešetju jednoten jezik, spomeniki se še vedno razlikujejo dovolj. Ta razloček najbolje opazimo, če primerjamo cod. Suprasl. ostalim spomenikom. Kakó velika razlika, kar se tiče nekaterih jako tipičkih gramatiških oblik! Naj omenim samó glavne:

1. V loc. sgl. *v/o*-deb. nahajamo že devetkrat končnico *u*; v vseh ostalih pannonskih spomenikih so samó trije taki primeri.
2. Nom. plur. *v/o*-deb. ima že v 13 slučajih končnico *-ove*, v vseh ostalih je samó jeden primer in v Sinait. psalt. dvakrat končnica *-ovi*.
3. V gen. pl. *v/o*-deb. nahajamo v 24 slučajih končnico *-ovv*, v vseh drugih je samo 15 primerov in sicer 11 v mlašjem euholog. Sinait.
4. V instr. sgl. *a*-deb. nahajamo končnico *-a* več nego v trikrat tolikem številu kakor v vseh ostalih skupaj.
5. Cod. Suprasl. ima samó jeden stari (prosti) aorist.
6. V vsem rokopisu ni ne jednega *s*-aor. nego samó *h*-aor.
7. Stare oblike imperf. na *-šeta*, *-šete* so jako redke.
8. Nahajamo samó jedenkrat obliko *bimv*, v vseh ostalih primerih vedno *bylv*.
9. Končnica 3. duala je vedno *ta*.
10. Mnogokrat je 3. sgl. brez končnice *tv*.
11. Pri glagolih I. 5, 6 je v aor. le redkokrat najti tvorbe na *-tv*, ampak *načp*, *umvrě*.
12. Pri glagolih IV. vrste prevladuje jako znatno daljša oblika part. praet. act.

Zaradi katerih jezikovnih posebnostij je tedaj Miklosich združil nekaj najstarejših spomenikov v jedno, takó imenovano pannonsko skupino? Gramatiške oblike pri tem gotovo niso bile odločilne, zakaj v tem slučaju bi

ne bil uvrstil cod. Supr. v ta razred, a zato bi semkaj prištevali n. pr. bolgarsko-slovenski Pogodinski ' psalt. in morda celo srbsko-slovensko Nikolsko evangelije. Ne tedaj pojedine stare gramatiške oblike, tudi ne njena celokupnost, niso bile kriterij pri klasifikaciji staroslovenskih spomenikov, ampak jedino pravilna raba nosnih samoglasnikov. Taka umetna, na podlagi samó jedne posebnosti osnovana razdelitev se dá opravičiti samó takrat, če imajo ti spomeniki še druge karakteristiške posebnosti skupno. In res najdemo v vseh pannonskih spomenikih tudi kolikor toliko pravilno upotrebljevanje polglasnikov. Pa tudi to ne zadošča, da smemo spomenik po pravici uvrstiti v pannonski razred; treba je, da je v njem za *tj* in *dj* bolgarska skupina *št* in *žd*; tedaj tri posebnosti so največje važnosti: 1. pravilno razločevanje nasalov, 2. kolikor toliko pravilno upotrebljevanje obeh polglasnikov in 3. skupina *št* in *žd*.

O gramatiških posebnostih pravih staroslovenskih spomenikov smo že precéj poučeni, če si tudi v nekaterih slučajih še ne moremo dobro pojasniti in oceniti marsikaterega pojava; takó n. pr. si še vedno ne moremo razložiti povoljno razlike gledé *l* epentet.; je li se res v pristni staroslovensčini vedno pojavljal *l* epent. in se je začel opuščati šele po bolgarskem vplivu? Jako slabo so pa nekateri spomeniki preiskani s filološko-kritičkega stališča. Kakó so se stari izrazi in besede, takó imenovani pannonizmi, nadomeščali z novejšimi in modernejšimi, kateri so našli pot v književnost v iztočni Bolgarski, kakó se je stara in prvotnejša redakcija prevoda polagoma izpreminjala in prešla v »bolgarsko«, o tem vemo še malo. Zató smo prav veseli lepe Vondrákove razprave, katera je vsaj gledé najobširnejšega staroslovenskega spomenika, cod. Suprasl. marsikaj dognala in z druge straní že znano iz nova utrdila.

Najobširneje razpravlja o cod. Suprasl., za tem nam razjasnjuje, v kakem razmerji so najstarejši evangeljski teksti drug proti drugemu, in napósled nam pripoveduje o Praških odlomkih. Mimo tega je v knjigi še nekaj manjših poglavij in sicer o Savini knjigi, o Novgorodskem evangeliji, o razpéti in propéti in še nekaj malenkostij.

(Konec prihodnjité.)

Dr. V. Oblak.

LISTEK.

† **Dr. Fr. vitez Močnik.** Dne 30. listopada m. l. je umrl v Gradci naš rojak dr. Fr. vitez Močnik, sloveči pisatelj matematiških šolskih in drugih knjig. Pokojnik se je porodil dne 1. vinotoka 1814. leta v Cerknem na Primorskem, prišel leta 1825. na gimnazijo ljubljansko in leta 1832. dovršil svoje nauke na tedanjem liceji ljubljanskem. Učitelja sta mu bila mimo drugih jezikoslovec Matija Čop in matematik Leopold Karol Schulz pl. Strassnicki. Dasi je Močnik že takrat ves gorel za matematiško znanstvo, vendar se po dovršenih studijah ni posvetil tej stroki, nego stopil v osrednje semenišče v Gorici, katero je dovršil leta 1836. Premlad, da bi ga posvetili za duhovnika, prevzel je službo ljudskega učitelja v IV. razredu na tedanji glavni šoli v Gorici. Leta 1839. je spisal razpravo »Theorie der numerischen Gleichungen«, leta 1840. pa je bil na graškem vseučilišči promoviran za doktorja modroslovja. Šest let pozneje je šel za profesorja elementarne matematike in merkantilnega računstva na tehniško akademijo v Levov in leta 1849. za profesorja matematike na tedanje vseučilišče v Olomuc. Leta 1850. so ga imenovali za c. kr. šolskega svetovalca in šolskega referenta pri deželni vladi kranjski, kjer je ostal deset let, dokler ni prišel v jednaki službi k namestništvu v Gradec. Leta 1869. je bil imenovan za deželnega šolskega nadzornika, leta 1871. pa umirovljen. —

Močnik si je pridobil izrednih zaslug za šolstvo kranjsko posebe in avstrijsko v občē. Njega je zahvaliti, da se je leta 1860. ustanovilo kranjsko društvo za podporo učiteljskih vdov in sirot, prav takó je bil kot šolski poročevalec ustanovnik kranjskih utrakvistških šol. Nprestano delaven je oskrbel vse avstrijske srednje in ljudske šole s primernimi računskimi knjigami, izmed katerih je n. pr. letos po avstrijskih srednjih šolah uvedenih skupaj 36 izdaj, po ljudskih šolah pa 59 izdaj v najrazličnejših jezikih. Leta 1862. je bil odlikovan s Frančišek-Jozefovim redom ter leta 1871. prejel red železne krone tretje vrste in plemstvo. Poslednja leta svojega življenja je prebil v Gradci. Blagemu pokojniku bodi časten spomin med Slovenci!

Slovensko-nemški slovar. Izdan na troške rajnega knezoškofa ljubljanskega Antona Alojzija Wolfa. Uredil *M. Pletersnik*. Prvi sešitek, v Ljubljani, Založilo in na svetlo dalo knezoškofijstvo, Tiskala »Katoliška Tiskarna.« 1893. — Posebna poročila o tem znamenitem delu, čegar prvi sešitek je ravnokar izšel na petih pólah, priobčeval bode naš list v prihodnjih svojih številkah.

Knjige »Maticе Slovenske« za leto 1892. so se začele razpošiljati minuli teden. — »Letopis Maticе Slovenske za leto 1892.«, katerega je uredil prof. *Anton Bartel*, ima nastopno vsebino: 1. *Dr. K. Štrekelj*: Iz besednega zaklada narodovega. 2. *Dr. Matija Murko*: Enklitike v slovensčini. 3. *Ivan Steklasa*: Jošt Josip Turn. 4. *J. Navratil*: Slovenske národne vraže in prazne vére. (Dalje.) 5. *Anton Koblar*: Zgodovina železarstva na Kranjskem. 6. *Dr. Simon Šubic*: O načinih skladanja števil. 7. *V. Oblak*: Popravki in dostavki spisu »Doneski k historični slovenski dialektologiji« II. 8. *Ivan Tomšič*: Bibliografija slovenska. 9. *E. Lah*: Letopis »Maticе Slovenske«. — Drugi knjigi je naslov »Slovenska zemlja. Opis slovenskih pokrajin v prirodnoznanstvem, statističnem, kulturnem in zgodovinskem obziru«. Obseza pa opis poknežene grofije Goriške in Gradišćanske iz peresa prof. *S. Rutarja*. — Tretja knjiga je izšla kot 7. zvezek »Zabavne knjižnice« in prinaša slavni roman Sienkiewiczov »Z ognjem in mečem«. Iz poljščine preložil *M. M. Ilustroval Viktor Oliva*. Del I. in II. Ta izborna knjiga se je tiskala v Pragi in je odičena z mnogimi prekrasnimi ilustracijami. — Letošnje knjige »Maticе Slovenske« so nam došle za to številko prepozno; o vsaki pa objavimo posebno oceno v prihodnjih številkah.

Kopališče in Kneippovo zdravilišče v Kamniku na Krausjem. Z ilustracijami kopališča in okolice kamniške. V Ljubljani. Ig. pl. Kleinmayr & Fed Bamberg. — Kopališče kamniško se je občinstvu jako omililo, zlasti odkar je oudu uvedena Kneippova zdravilna metoda. Zató je prav umestno, da je izšla knjižica, ki bode gostom zanesljiv kažipot takisto po kamniškem mestu kakor po njega prelepi okolici. Lično delce krasi 11 ilustracij. Cena 30 kr.

Veseli otroci. V založništvu Giontinijevem v Ljubljani je izšla pod tem naslovom knjižica s podobami, katera je sosebno priporočna za praznična darila. Takó lepo izvedenih knjig s podobami doslej še nismo imeli, in zató so morali slovenski roditelji šestokrat svoji deci kupovati zgolj tuje proizvode take vrste. „Veseli otroci“ naj bodo slovenskim rodbinam in šolskim knjižnicam prav toplo priporočeni; izvod stane samó 40 kr.

Oklic. V prošlih treh vekih se je rodilo národu našemu lepo število znamenitih móž, ki so vsestransko delovali na širem polji kulturnem, toda žal, pozabljeni so danes skoro do cela. Večine teh slovenskih velikanov, tako duhovnikov kakor posvetnjakov, ki imajo za splošno omiko ogromnih zaslug, ne poznamo dandanes niti po imeni, kaj še po njih delovanji! Da se imena vsaj nekaterih teh veljakov otmo popolni pozabnosti, namerjata podpisana izdati životopise sto ali celo več znamenitih takih rojakov ter imata v to zvrho nabranega precéj in obširnega gradiva. Delo, ki bi izhajalo v nedoločenih rokih, v zvezkih, po 4 tiskane póle obsezajočih — prvi nekako o Veliki noči — dičile bi tudi pojedine slike. Cena zvezku, ki bi bila plačati précej po vzprejemu prvega in vsakega sledečega snopiča, bila bi s poštnino vred 35 kr. Delo izide le, ako se javi vsaj toliko naročnikov, da se pokrijejo tiskovni troški. Zatorej najljudneje pozivljava razumništvu slovenskó in knjižnice župnijske, šolske in učiteljske, da se izvolé v obilem številu naročiti na to delo ter se v to javiti z dopisnico pod naslovom: Fran Podkrajšek, pošta Sava (Dolenjsko).

Fridolin Kavčič.

Fran Podkrajšek.

Slovenski koledarji. „Národna Tiskarna“ je tudi letos kakor lani izdala tri koledarje, in sicer: 1. Dijaški koledar, katerega smo že naznanili, 2. Stenski koledar in 3. Skladni koledar. Obadva poslednja koledarja se priporočata po svoji ukusni obliki; ker jima je tudi cena dókaj nizka (25 kr., oziroma 60 kr.), zató slovensko občinstvo sezi po teh naših domačih koledarjih.

Koncert »Glasbene Matice«. Z vzporedom, katerega je »Ljubljanski Zvone« priobčil že v svoji poslednji številki (dostaviti je treba samó še tri Dvořákeve dvospeve, ki so se določili pozneje, priredila je naša »Glasbena Matica« dné 15. m. m. velik koncert v deželnem gledališču in ga potem na občo željo ponovila dné 17. m. m. v redutni dvorani. Sodelovala sta pri koncertu moški in ženski zbor »Glasbene Matice«, dalje gospodičina *Pavla Surva*, operni pevec gospod *Marcel Fediczkovski*, pianist gosp. *Karol Hoffmeister* in domači orkester pehotnega polka; dirigent je bil gosp. *M. Hubad*.

Prva točka sijajnega in večinoma novega vzporeda je bila uvertura iz Smetanove komične opere „Prodaná nevěsta“. Friderik Smetana, porojen dné 3. sušca 1824. l. v Litomišlu, umrl dné 12. velikega travna 1884. l. v Pragi, brez dvojbe je prvi češki glasbenik, ustanovitelj češke glasbe in ustvaritelj češke opere. Mimo drugega je zložil opere »Braniboři v Čechách« (1863), »Prodaná nevěsta« (1866), »Dalibor« (1868), »Libuše« (1881), »Dvě vdovy« (1874), »Hubička« (1870), »Tajemství« (1878) in »Čertova stěna« (1882). Njega največje delo izven gledališkega odra je monumentalni ciklus simfonijskih glasbotvorov »Má vlast« (I. Vyšehrad, II. Vltava, III. Šárka, IV. Z českých luhů a hájí, V. Tábor, VI. Blaník) poleg premnogih drugih skladeb za orkester,

kvartet, klavir in zборе. — Lahko rečemo, da si je Smetana po zadnji gledališki in glasbeni razstavi na Dunaji pridobil svetovno slavo. Dunajska kritika je dejala, da je mogel tako mojstersko delo, kakeršno je »Prodaná nevěsta«, ustvariti jedino glasbenik, ki je zamakujen gledal bliščeto trojica Bacha, Mozarta in Beethovna. Čudoviti so v uverturi zapletki umetnega stavka v fugi s srednjimi stavki, kateri kot mili postranski stavki močne, ritmiško bogate, viharne dreveče fugirane teme takó rekoč razlivajo svetlobo ljubezni in miline po tej veliki moški moči največje umetnosti. Predaleč bi nas zavedlo, ako bi tukaj razlagali vso skladnjo te uverture, toda jedna opazka nam bodi dovoljena: Dobro bi bilo, ako bi naši slovenski skladatelji proučevali mojstra Smetano kot vzor idealnega teženja! Treba se ti je samó vglobiti v to uverturo ali druga dela njegova, da se ti pokaže genij Smetanov, kakó absolutno vlada sléharni skladbeni tehniki, kakó se naslanja na narodno glasbo, kakova je njegova kontrapunktika, njega melodija, kakó mogočen nevdržni tok mislij, kakove so njega modulacije, barvene krasote, kakšna je orkestralna instrumentacija, iz kratka, kakó čudovita je njega veličina, obsezaajoča vesoljno glasbeno umetnost!

Po tej točki, katero je vojaški orkester izvédel na občo zadovoljnost, čuli smo véliki Foersterjev moški zbor „Samo“. Skladba se neče povzdigovati nad besede; povsem je resna in dostojanstvena. Blagodejno vplivajo v nji odstavki med andantom in allegrom; zgodovinski zmisel se pri allegru izpremeni v navdušen spev, ki proslavlja Sama. Plemenit izraz kaže srednji stavek »Tam klečé nad tvojo rako«, konec pa zveni veličastno v largu. Omenjamo še, da pripada Foersterjevo delo ónim maloštevilnim slovenskim zborom, ki v molu spominjajo staroslovanskih molovih načinov. —

Kot tretjo točko smo slišali prekrasne *Dvořakove* dvospve za ženski glas „Rasi, rasi, travica“, „Boh“ in „Kita“. Prvi dvospjev je vzet iz »Moravskih dvosppevov« op. 32, ki se v obče odlikujejo po hitrem toku in krasnih melodijah, katere družijo preprostost z najizbornejšo umetnostjo, dočim karakteristiko poetiskega dvogovora dobro označujejo odstavki, menjajoči se med sopranom in altom; dvospveva »Boh« in »Kita« pa sta izšla v *Dvořakovem* delu štev. 38. Bistvene razlike ni med obema zbirkami; besede so posnete po moravskih národnih pesmih, glasbeno pa se véčinoma gibljejo v milem, sedaj veselo vriskajočem, sedaj žalostno šepetajočem glasu. —

Nedoždov mešani zbor „Nazaj v planinski raj“ je dovolj znan slovenskemu občinstvu, in zató ni treba še posebe razpravljati o njem. Znano je, kakó lepó se druží oboje, napev in besede; zató povejmo samó iz kratka, da ta skladba po svoji milini in umetniškem niansiranji vselej mogočno vpliva na poslušalca, ker je baš jeden najlepših mešanih zborov, kar jih šteje glasbena književnost slovenska!

Po tem zboru, ki se je moral ponoviti, nastopil je operni pevec g. *M. Fediczkowski* s težko in dolgo arijo iz Marschnerjeve opere „Hans Heiling“. Ta arija se giblje v hitrih izpremenih: sedaj izraža strastno ljubezen, sedaj zopet se dviga do dramatiškega učinka; mimo tega uporablja vse barve hipne razvnetosti in je sedaj srdita in vznburjena, sedaj zopet mila, dokler se končno sumnja zmagoslavno ne vzpne nad ljubezen. Arija ne zahteva samó pevca, ki ima močen glas, nego tudi dovtetnega interpreta, dobro izurjenega v dramatiškem in kantileuskem petji. Gospod *Feliczkowski* se ponaša z lepim močnim glasom, toda zdelo se nam je, da se ni dovolj zaglobil v poezijo svoje arije.

Najkrasnejša točka vsega večera je bila izvestno *Fibichova* „Pomladna romanca“ za sopran-solo in bas-solo, mešan zbor in véliki orkester. Skladatelj sam je bil dosihdob Slovencem znan komaj po imeni, zató ne bode odveč, ako priobčimo najprej nekatere življenjepisne podatke o tem znamenitem češkem glasbeniku.

Zdenko Fibich se je porodil dne 21. g. g. 1850. leta v Šebořicah v okrožji časlavskem, kjer je bil njega oče gozdar na gosposčini kneza Auersperga. Ko se je oče preselil v Libaň blizu Chrudima, odšel je leta 1859. na Duuaj, kjer je hodil v akademsko gimnazijo in se pri klavirskem mojstru Schmidu učil prvotnih nauk o glasbi. Na Dunaji je ostal tri leta in potem nadaljeval svoje studije na gimnaziji malostranski v Pragi; zajedno pa se je dve leti učil glasbe pri Žigi Kolečovskem. Leta 1865. je odšel na konservatorij v Lipsijo, kjer so mu bili učitelji Jadassohn, Moscheles in Ernest Richter. Izobražal se je zlasti v igri na klavir in kompoziciji. Leta 1868. se je napotil v Pariz, kesneje pa v Mannheim. Dovršivši svoje studije, prišel je domov, kjer je zložil prvo svojo opero »Bukovín«. Pozneje je vzprejel službo glasbenega učitelja na carskem zavodu v Vilni, skoro pa se je vrnil v Prago ter bil nekaj časa za drugega kapelnika pri češkem gledališču in leta 1878. po Bendlovem odhodu za kapelnika pri pravoslavni ruski cerkvi. Sedaj deluje zasebno v Pragi kot profesor glasbene umetnosti. — Izmed njega del navajamo zlasti uverturo h Kolárjevi drami »Pražský žid«, svatbeni prizor za zbor, sola in orkester po narodnih pesmih čeških, simfoniško pesem za orkester »Toman a lesní panna«, melodram »Štědrý večer«, veliko balado »Melusino«, romantiško opero »Blaník«, opero »Nevěsta Messinská« melodram »Věčnost«, simfoniško pesem »Otakar«, simfoniški obraz »Vesna«, »Pomladno romanco«, složeno leta 1880., »Noc na Karlštejn« in melodram »Námluvy Pelopovy«. Zložil je pa še ogromno drugih glasbotvorov za orkester, klavir, gosli, vijolinčelo i. t. d.

»Pomladna romanca« pripada najboljšim proizvodom novodobne glasbene kuježvnosti bodisi kateregakoli národa. Besede so pisane v kitični obliki, vendar se skladatelj ni držal te oblike, nego je uglasbil vso pesniško snov s poetičkim zanosom ter jo povišal z glasbeno umetnostjo in lepoto. Romanca je mojstersko delo moderne instrumentacije. Kakó uporabljá tonovske barve in orkestralne efekte, da izražá različne situvacije, to je uprav čudovito. Glasovi v pevskem delu se izvajajo do cela izbornu v modernem zlogu dičnih harmonij, in pripovedovalno petje se pogostoma dviga do dramatiške višine. — Ker se bodemo morali v svojem poročilu čestokrat ozirati na besede same, bodi tukaj najprej doslovno priobčena *Jaroslava Vrchlickega* pesem, kakor jo je preložil gospod A. Funtek:

Pomladna romanca.

Nekdáj je star bil čárovník,
V ledenem živel gradi,
Od slane tkan je nosil pas,
Snežén je bil po bradi.

Glavó mu smrečji venec kril
In cveti obledeli,
Na plašči pa meglenem so
Kristali mu žareli.

Obšlá ga tožnost je nekoč
V podzemskem hladnem rovi,
Zato je šel pogledat v svet,
Kam plovejo mrakovi.

O zemlji čul je davno že,
Kjer v grmu ptiček biva,
Kjer v vsake reke trsi se
Prelepa Vila skriva;

Kjer solnce si ves božji dan
Obraza ne zakrije,
Kjer pesmij, zvezd je toliko,
Kjer cvétov tisoč kljije.

V rokó je vzel svoj gromni kij
In v plašč zavil se ože;
Veselil se, da k velim bo
Pritiskal ustnom rože.

Veselil se, da Vile bo
Objemal lahkonoge;
V tej nádeji veseli že
Prešel je kraje mnoge.

A žalost! Kakšen izpremin!
Kadár je prédse dahnul,
Ohladil se je solnčni žar,
V rokáh mu cvet usahnul.

Na rekah led, na zemlji sneg,
Meglè povsod studéne,
Puščava svet in smrt povsod,
A Vile niti ene!

Le stari led in rraz in sneg,
Kjerkoli zrè v daljavo. . .
In čarovnik razjoka se
In sam si vzame glavo.

A topli dihi v zraku spet
Igrajo se veseli,
In čudo, starcu pricvetó
Iz trupla zvončki beli!

Iz gaja detal se glasi
In prepelica v doli,
Marjetic, kot bi jih posul,
Log poln je na okoli.

In v trsji kite kakor prej
Spet Vila spleta Vili,
Pretožni zimi konec je —
Pozdravljen, majnik mili!

Temne harmonije orkestra z mirno melodijo v triolah pri godalih in lesnih pihalih, med katere časih zvené rogovi, kažejo začetkoma na romančno pripovedovalni značaj. Vsa situacija prve kitice je naslikana z mračnimi barvami. Zbor izvaja pripovedni moment, orkestru je dodeljena opisovalna naloga. Čim bolj se stopnjuje besede, tem krasnejše se razvija orkester, dokler se napósled po sklepnih besedi druge kitice zopet ne vrne v pripovedni ton. Zanimljive so pri zadnjih dveh stilih tretje kitice moderne modulacije; melodiško razvedeni glasovi v vijolinah se kontrastujoče dvigajo izmed ostalega orkestra in zbora. Zdajci se ritmika izpremeni: prične se opisovanje ónih krasot, katerih se nádeje čarovnik na zemlji. Te krasote izraža v četrti kitici uprav mojsterska instrumentacija. Šumljajoči potok v čélu, pastirska piščal v flavah, ptičje žgolenje, veselje in ljubezen, vse to se dviga do fortissima, da se končno kot zgolj slutnja vsega tega krasú vrne v pianissimo-stavek pete kitice. Pri misli na pesmi, zvezde in cvetove se zbor in orkester iz nova dvigne do veličastne višine, potem pa se v šesti kitici prične mirno pripovedovanje: »V rokó je vzel svoj gromni kij in v plašč zavil se ože«. Nató nastopi prekrasno glasovno slikanje s pesemskim razvajanjem melodije v vijolinah in pizzicato-spremljevanjem basov in čelov; glasba izraža ljubezen. Sedaj se vrne v pianissimo, in pri zanimljivem in težko izvédnem ritmiškem izpreminu se moškemu zboru še pridruži ženski zbor ter izvaja glasbeno misel do nastopne sedme kitice. Na ton, katerega vzdržujejo rogovi, pripoveduje zbor z najrahlejším dihom: »V tej nádeji veseli že prešel je kraje mnoge«. Opisovanje prihaja v godalih temuo, bas-solo pripoveduje v 8., 9. in 10. kitici tožno o prevari čarovnikóvi. Pri besedah »In sam si vzame glavo« zgrozi se ves orkester zaradi čarovnikovega dejanja; to grozo izraža kromatiški zmanjšani septakordi, gibljoči se góri in nizdolu. Dramatiški izraz dospè tukaj do vrhunca, potem pa se polagoma níža pri zamolklo zvenečih rogovih in se končno umakne mirnejšemu čustvu. Čim dalje mirnejši kromatiški postopki flavt in óboj, klarinet, čéla in fagota se napósled umirè v rahlo gibljočih figurah vijolinskih. Nad vso skladbo se prostè pomladno čustvo; rog zatrobí kakor iz dalje nežni pomladni mótiv, odgovarjajo pa mu vijoline in lesna pihala na vzdigujočih se harmonijah. To slikanje prihajajoče pomladi je res omamne lepote. Za tem stavkom zazveni solo flavte, katero nežno spremljajo harpe in godala. Sopran-solo v 11. kitici »A topli dihi spet igrajo se veseli« izraža, kako se iz smrtnege spanja vzbuja novo življenje. V dvanajsti kitici je zopet izborno naslikana vsa situacija, v poslednji kitici pa naznanjajo sopran-solo, spremljajoče, harpa, pomladni motív v najvišjih ležah vijolin, bogata instrumentacija, flavte in rogovi, ognjevite melodije in živi ritmi, da je nastopila pomlad. Zbor zakliče najprej vokalno »Pozdravljen, majnik mili!«, potem pa se stopnjuje v čimdalje višji in sijajnejši krasoti. Vso skladbo završuje veli-

časno mnogoglasno petje, v katero zmagoslavno zveni pomladni motiv v trobentah in rogovih vesoljnega orkestra: »Pozdravljen, majnik mili«. Vtisek »Pomladne romance« je v svoji poeziji in divni glasbeni lepoti prekrasen, v celoti pa velikanski.

Ves koncert se je dostojno završil s „Triumfatorjem“, pompozno skladbo mladega češkega glasbenika *K. Weissa*, ki se je tudi že srečno poskusil v operi (primeri njega »Viol«, ki se je lani uspešno predstavljala na češkem gledališči v Pragi.) Vsebinsko tega slavospeva pri vходу Emilija Pavla v Rim po bitki pri Pidni je obširno in temeljito opisal tajnik pevskemu zboru »Glasbene Matic«, gospod prof. *A. Štrifof*, v obeh dnevnikih slovenskih, mi pa izpregovorimo nekoliko o skladbi sami. »Triumfator« se pričinja z navdušenim, krepko instrumentiranim zborom rimskih vojakov, ki mogočno vpliva na poslušalca in ga zdajci uvéde v svo situvacijo; glasbeno mnogo vrednejši pa je zbor ujetih Makedoncev, katerega uvajajo solo óboje in pizzicato spremljajoča godála; vmes pa zveni unisono tožba Makedoncev, izražena z močnimi disonancami. Fugiran stavek nadalje razvija bridki značaj njih speva, dokler končno pri besedah »Beda nam« ne prikipi do vrhunca. Zanimljiv prevod v kontrabasu nas pripravlja na zbor »Slava ti bodi, vojvoda vrlí«, v katerem takisto silne in drzne disonance veličastno označujejo veselje zmagovitih rimskih vojakov in mračno bedo premaganih Makedoncev; prvi zbor vojakov se napósled zmagoslavno vzpne nad tožbo jetnikov. Solo Emilija Pavla je recitativiški spev, menjajoč se z orkestrnimi stavki. Nastopni zbor Makedoncev se giblje v disonantnih akordih, ki zahtevajo jako dobro izurjenega zbora. Šesta točka (Perzej solo) ima plemenito melodijo s preprostim spremljevanjem. Slavospev se nadaljuje v besedah »Tebi zmagalec, vriskamo pesem«; orkester prihaja čimdalje sijajnejši, toda zdajci ga ustavi disonanten akord: suženj stopi pred Emilija Pavla (7. točka) in ga nagovori z zamolklim glasom. Ves slavnostni izprevod se ustavi, ljudstvo obide žalost, suženj naznaní smrt obeh sinov zmagovitega vojvode. Orkester izraža velikansko razburjenost, skladba zdajci zadobi visoko dramatiški značaj. Kratki stavki lesne harmonije, izmenjujé se s harpnimi kadenkami, vodijo do tožnega ljudskega zbora »Zagmi toge nas oblak« (8. točka), ki je jedna najlepših in glasbeno najvrednejših toček vsega »Triumfatorja«. Deveta točka obseza najprej zahvalno molitev Emilija Pavla, Perzeja in sužnja, ki je sicer dobro nameščena v glasbi, ne toliko pa v kompoziciji besed. Deseta točka (zbor duhovnikov) je spev, recitujoč na jednem glasu, spremljevan po orgljah. Účinka je sicer izrednega, toda z estetiškega stališča v koncepciji vsega dela ni kaj umesten. Ta točka kaže, da se domišljija mlademu skladatelju še ni do cela očistila in umirila. Nató se čuje še kratka igra na orgljah s pridržanim pedalovim tonom, v katerega zvené zamolkli tresáji bobenic, in potem se polagoma oglašajo rogovi ter povzdignjeno živahno prevajajo v poslednji zbor, ki se kakor prvi odlikuje po mogočni sijajnosti. — »Triumfator« je po nekod veličasten, drugje pa zopet precjé rapsodiškega značaja; zveza mu je semtertja nekoliko neorganska, in končno se nam tudi zdi, da časih išče zgolj zunanjega efekta. —

Kakó se je izvajal ta bogati in prezaumljivi vzpored, s katerim sta pevska zbora »Glasbene Matic« iz nova dokazala, kaj vzmore resno delo na polji strogo umetniške glasbe, o tem nečemo trositi besed. Lani že smo pisali o priliki vélikega koncerta v dvorani filharmoniskega društva, da je z gospodom *Hubadam* nastopila nova lepa dóba naše glasbene umetnosti, in občinstvo slovensko se je pri zadnjem koncertu iz nova prepričalo, kakó upravičena je bila óna trditev. Gospodu *Hubadu* sta oba pevska zbora še pred koncertom poklonila prekrasno slonokoščeno taktirsko paličico, da takó vsaj nekoliko izpričata svojo hvaležnost vzornemu svojemu pevovodji; glasbeno občinstvo naše pa je pri koncertu dokazalo z navdušeno pohvalo, kakó ceni njega zasluge. Gospod *Hubad* je iz kratka rečeno, glasbenik z dušo in telesom, dirigent, kakeršnega Ljubljana še ni imela,

in večinoma njegova zasluga je, da so si koncerti »Glasbene Matice« pridobili veljavo tudi v krogih, kateri nam niso baš prijazni.

Hvalno omenjati nam je naposled obeh pevskih zborov in solistov, zlasti gg. *Raizingerja, Fediczkovskega* in *Dečmana*. Dostavljamo še, da je gospodičina *Suzva* pri drugem koncertu v redutni dvorani pela tri nove lepe samospelve Nedvčdove in se poslušalcem prikupila z milim in simpatičnim svojim glasom. —

Občinstvo je po pravici radovedno na prihodnji koncert, kjer se bode izvajala veličastna skladba Dvořakova »Stabat mater«, in takisto se smemo nadejati prelepega užitka na koncertnih večerih »Glasbene Matice«, o katerih govori denašnja številka na drugem mestu.

— p —

Slovensko gledališče. Meseca grudna je bilo uprizorjenih sedem iger, in sicer po nastopnem redu: dne 1. grudna se je igrala slavna Gogoljeva komedija »Revizor«, dne 4. grudna Raimundova čarobna igra s petjem »Zapravljivec«, dne 7. grudna veseloigra »Starinarica«, češki spisala B. Vikovan-Kunčičká, preložil Ivan Gornik, in Zajčeva opereta »Mesečnica«, dne 10. grudna prvič Ipavčeva spevoigra v treh dejanjih »Teharski plemiči«, dne 18. grudna Weilenov igrokaz „Edda“, dne 21. grudna drugič spevoigra „Teharski plemiči“ in končno dne 26. grudna Stroupežničkega narodna igra „Naša kri“. — Do malega o vseh teh igrah smo že govorili v prejšnjih poročilih; popolnoma novosti za slovenski oder sta bila samo „Starinarica“, ki pa je jako slaboten proizvod, in izvirno delo dr. B. Ipavca „Teharski plemiči“, ki se je obakrat igral jako uspešno. Naš list utegne o glasbeni vrednosti tega dela — mimogredé bodi omenjeno da nikakor ni „liriška opera“, kakor ga je naznanil gledališki list, nego zgolj narodna spevoigra — priobčiti še posebno poročilo iz strokovnjaškega peresa; zato povejmo sedaj le toliko, da je bila spevoigra, zlasti drugič, skrbno uprizorjena in da je občinstvo navzočnega skladatelja pozdravljalo jako navdušeno, dočim mu je „Dramatično društvo“ poklonilo lorvorjev venec. V „Teharskih plemičih“ je prvič nastopil operni pevec g. *Josip Noll* v nalogi grofa Urha celjskega in si precej pridobil splošno priznanje. — Kar se tiče sicer omenjenih iger, pohvaliti nam je sosebno „Revizorja“, „Zapravljivca“ (dasi bi bilo uprizoriti te igre s tehniške strani marsikaj ugovarjati) in „Našo kri“, sicer pa moramo iz nova poudarjati, da se podaja slovenskemu občinstvu razmeroma malo dobrih novostij. — V poslednji številki je „Ljubljanski Zvon“ poročal, da namerja „Dramatično društvo“ dne 28. grudna prirediti posebno predstavo v spomin Antona Linharta. Dotično beležko moramo popraviti, ker rečene predstave iz nam neznanih vzrokov ni bilo.

Dramatično društvo je imelo dne 17. m. m. izreden obči zbor, na katerem se je zvršila dopolnilna volitev namesto obeh izstopivših odbornikov gg. *Š. Šubic* in *S. Rutarja*. Izvoljen je bil iz nova g. *Š. Šubic*, poleg njega pa g. *dr. V. Supan*, kateremu se je izročilo blagajništvo. — Pri posamičnih nasvetih je predlagal g. *dr. Vošnjak*; naj se razpiše darilo 200 gld. za dramo ali igrokaz in darilo 100 gld. za veseloigro. Ta nasvet se je vzprejel in takisto drug nasvet, naj bi odbor razpravjal o tem, ali bi ne bilo umestno prirejati nedeljskih popoldanskih predstav.

Koncertni večeri »Glasbene Matice«. Prijatelji glasbene umetnosti bodo izvestno veselí novice, da je sklenila »Glasbena Matica« še v tej seziji prirediti posebno vrsto koncertnih večerov, ki nas bodo seznanjali s komorno glasbo slovanskih in klasiških skladateljev ter nam poleg drugega v pevskem delu podajali óne skladbe domačih glasbenikov, ki se bolje uveljavljajo v tem okviru nego pri velikih koncertih »Glasbene Matice«. Do malega vsa večja mesta imajo že davno svoje komornoglasbene koncerte, kjer vzgledna proizvajanja pristne domače glasbe čisté ukus glasbenega občinstva in ga seznanjajo z novostimi te vrste. Važni pa so takšni koncerti tudi za to,

ker neposredno vzpodbujajo občinstvo, da goji glasbo tudi v rodbinskem krogu. — Ker se zdi »Glasbeni Matici« dolžnost, da takisto slovenskemu občinstvu podaja takšno priliko, tem bolj, ker letos, žal, ne more biti priljubljenih koncertnih večerov, kakeršne je lani prirejela naša čitalnica, sklenila je torej v tej seziji prirediti tri koncertne večere ter je izvršitev in vodstvo tega podjetja izročila svojim učiteljem, kateri bodo uporabljali vse umetniške zmožnosti, da doneso ti večeri kar največ glasbenega užitka. Gospoda K. Hoffmeister in H. Baudis, ki sta že v prejšnji seziji na koncertnem večeru v čitalnici kot interpreta Beethonove sonate dokazala izredne svoje zmožnosti v tej umetniški stroki, pripravila sta prezanimljiv in obsežen vzpored; mimo tega, da nastopita s solotočkami, sodelovala bodeta tudi z drugimi močmi v raznovrstnih ensemblih. Oktet pevk in pevcev mešanega zbora »Glasbene Maticice« bode pod vodstvom svojega izbornega kapelnika g. M. Hubada skrbel za to, da bode vzpored mičnejši in raznovrstnejši; poleg tega so obetali nekateri solisti svoje sodelovanje. »Glasbena Matica« se torej upravičeno nádeje, da se ti koncertni večeri splošno priljubijo in da bodo nekakšno središče razumnštvu slovenskemu. Da bi pa vsestranski ustregla v ta namen, sklenila je razpisati abonement za te tri večere in sicer po izredno nizkih cenah: sedež po 2 gld., rodbinske karte (4 sedeže) po 5 gld. za vse tri večere. Oglasila se vzprejemljejo od današnjega dne v trgovinah J. Giontinija in A. Zagorjana. Prvi večer bode sredi meseca prosinca v redutni dvorani.

Iz odboro ve se je »Maticice Slovenske« dne 17. grudna m. l. Zapisnik poslednje odboro ve se je odobril. — Podpredsednik Fr. Levec se spominja odlikovanja predsednika Marna z viteškim križcem Frančišek-Jozefovega reda. — Odbor sklene naročiti sliki predsednika prof. Marna in njega predsednika župana P. Grassellija. — Matica se je z drugimi narodnimi društvi vred poslovila od svojega častnega člana Andreja barona Winklerja in se poklonila njega nasledniku Viktorju baronu Heinu. — Poročilo o stanji Knezove zapuščine se vzprejme na znanje Dne 14. grudna se je vložilo v Matičino blagajnico iz te zapuščine vrednostnih popirjev in knjižic v vrednosti 23860 gld.; vsa stvar pa vender še ni dognana. — Potrdé se nekateri tiskarski računi in ustreže se pogojno prošnji knjigarja A. Zagorjana, ki želi vzeti Maticine založne knjige v samozakup. — Na znanje se vzprejme poročilo o obsegu, natiskovanji, vezavi in ceni letošnjih knjig. Te knjige prejmo le oni društveniki, ki so že plačali letnino, prihranijo se pa tudi ónim, ki jo še poravnajo. V zalogi se bodo prodajale knjige „Goriška“ po 50 kr., „Letopis“ po 1 gld. in povest „Z ognjem in mečem“ po 1 gld. 50 kr. — Odobré se nekatere nagrade. — Kupi se slika Antona Kneza, katero je prav dobro pogodil slikar Grilec. — Matica izdá za prihodnje leto „Letopis“ (urednik prof. A. Bartel), drugi zvezek Rutarjeve „Goriške“ in tretji in četrti zvezek povesti „Z ognjem in mečem“. Bržkone izide tudi že prihodnje leto prvi zvezek Knezove knjižnice. — Ustreže se nekaterim prošnjam, in vzprejmó se na znanje nekatere izpremembe v poverjeništvu. — Maticina knjižnica se je v poslednji dóbi pomnožila za 119 knjig, zvezkov in časopisov. Od zaduje odboro ve se je pristopilo 121 novih letnikov. — Za lani je plačalo letnino 1755 društvenikov, za letos dosedaj 1805 društvenikov.

Osebna novica. G. prof. S. Rutar je dobil od naučnega ministerstva stipendij, da v znanstvene namene prepotuje Italijo in Grško. To odlikovanje našega izbornega učenjaka nas veseli prav od srca!

Jugoslovanska akademija je dne 10. grudna m. l. poslala svojo petindvajsetletnico. Predsednik Jos. Torbar je pri tej priliki govoril slavnostni govor, potem pa je dr. Rački poročal o dosedanem delovanji jugoslovanske akademije. — Nádejemo

se, da že v jedni prihodnjih številkih v posebnem »Pismu iz Zagreba« priobčimo podrobnejše izvestje o tem prelepem kulturnem prazniku hrvaškem.

Dve novi hrvaški drami. Književnika *Josip Eugen Tomić* in *Milan Šenoa* (sin pesnika Avgusta Šenoa) sta nedavno prejela nagrado za dve izvorni drami, in sicer prvi za národno dramo „Pastorak“, v kateri podaja verno in zanimljivo sliko iz národnega življenja v Slavoniji, drugi pa za zgodovinsko veselo igro „Kako vam drago“, kateri je snov zajeta iz dubrovniškega književnega življenja. Vseh dramatiških del je došlo na dotični razpis petnajst.

Zlatá Praha, ta véliki češki časopis, ki se takisto po vsebini kakor po prelepih slikah lahko meri z vsakim drugim časopisom, nastopila je svoj deseti tečaj. V novem letniku bodo izhajali na posebni prilogi v knjižni obliki prevodi najboljših tujih romanov. Naročniki dobé za majhuo doplačilo tudi štiri umetniško dovršene slike Slabega, predstavljajoče štiri letne čase. „Zlatá Praha“ je vredna podpore tudi pri nas; za vse leto stane 9 glđ. 50 kr. Izhaja pa ali v tedenskih zvezkih po 12 stranij obsežnih ali v štirinajstdnevnih sešitkih. Prva številka se pošilja brezplačno na ogleđ. Naročnino vzprejema: „Administrace „Zlaté Prahy“ (nakladatelství J. Otty) v Praze, Karlovo náměstí, č. 34.

Češka akademija znanostij in umetnostij je imela minuli mesec slavnostno sejo. Med častnimi člani, katerih izvolitev je dobila najvišje potrdilo, čitamo tudi historika *dr. Fr. Račkega*. Akademija šteje 52 članov. Nje imenje znaša 266.288 glđ., knjižnica pa ima 323 del in 634 zvezkov. Za nagrade in podpore je razdelila 10.800 glđ.

Dve novi operi. Ruski skladatelj *Pinisko-Korsakov* je zložil novo opero »Mlada«, ki se je jako uspešno pela v Peterburgu. Takisto je češki glasbenik *K. Kovařovic* spisal komično opero v treh dejanjih pod naslovom »Noc Šimona a Judy«.

Prosvjeta. List za crkvu, školu i pouku. — Pokojni Jovan Pavlović, minister za prosveto in cerkvena dela v kneževini Črne Gore, ustanovil je leta 1889. na Cetinji list „Prosvjeta“, posvećen samó cerkvi in šoli. Po njega smrti je časopis prestal, sedaj pa se je zopet oživel z obsežnejšim programom, tako da bode posvećen tudi pouku v občē. „Prosvjeta“ izhaja po jedenkrat na mesec na dveh ali največ na poltretji páli v veliki osmerki in veljá za vse leto 3 glđ. Urednik ji je sloveći pesnik Jovan Sundečić v Kotoru.

Znameniti grobovi. Dué 17. kimovca je umrl v Göttingenu jeden največjih juristov sedanje dōbe, vseučiliški profesor *dr. Rudolf pl. Ihering*, v 74. letu svojem. Nekaj časa (od leta 1868. do leta 1872.) je predaval na dunajskem vseučilišči in bil torej učitelj tudi slovenskim pravnikom. Najznamenitejši njegov spis je »Der Kampf ums Recht«, ki je izšel leta 1872. na Dunaji in bil preložen na vse jezike evropske, tudi na slovenščino v Razlagovem »Pravniku«. Naš »Slovenski Pravnik« piše o Iheringu: »Ihering je bil velikan pravne učenosti, genijalen raziskovatelj pravnih vprašanj in oduševljen apostol pravnih naukov. Duh, ki veje po njegovih spisih, oživiljal bode pravnike poznih rodov, in misli, katere je ostavil v monumentalnih svojih delih, bodo pot kazale bodočim raziskovateljem pravnega svetá.«

Dué 2. vinotoka je umrl v Parizu profesor semitskih jezikov *Ernest Renan*, znan sóseбно po svojem delu »La vie de Jésus«, kjer je pobijal dogmo božanstva Kristusovega. Izmed drugih del je imenovati ta-le: „Histoire des origines de christianisme“, „Les apôtres“, „L'antechrist“ in „Histoire d' Israel.“

Dué 6. vinotoka je umrl v Londonu v 83. letu dōbe svoje lord *Alfred Tennyson*, najobjubljenější angleški pesnik in poeta laureatus angleškega dvora. Vrsta njega pesmij je kár nepregledna, spisal je pa tudi dōkaj dram. Nekateri njegovi proizvodi (n. pr. „Enoch Arden“) prevedeni so na češki in srbski jezik.

V Pragi je umrl dné 25. vinotoka profesor avstrijske zgodovine na nemškem vseučilišči praškem in deželni arhivar češki, dr. Anton Gindely. Sodeloval je pri veliki zgodovini Palackega, spisal samostalno delo o tridesetletni vojski, dolgo vrsto zgodovinskih razprav in znano šolsko zgodovinsko knjigo.

V Moskvi je umrl dné 4. grudna jeden največjih lirikov ruskih: Afanasij Afanasjevič Fet, s pravim imenom Šenšin v 72. letu dōbe svoje. Studiral je na vseučilišči v Moskvi, udeležil se krimske vojske, zadnje čase pa živel na svojem posestvu v orelski guberniji. Izdal je več zbirke svojih stihotvorenij, izmed katerih je jedno priredil za tisek sam Turgenjev, dōkaj je pa tudi prelagal. Tako je izdal v prevodu Horacija, Juvenala, Goethejevi deli »Herman in Doroteja« in »Fausta«, Shakespearejevi drami »Julij Cezar«, »Antonij in Kleopatra«, končuo nekatera dela Schopenhauerjeva. Ruska poročila pravijo, da izza Kolcojeve dōbe nobeden ruski pesnik ni zlagal tako dovršenih liriških pesmij.

Spomenik Prževalskemu. Dnó 2. listopada so v Peterburgu svečano odkrili spomenik Nikolaju Mihajloviču Prževalskemu, slovečemu ruskemu potovalcu po Aziji. Spomenik je postavilo rusko geografsko društvo.

Največje knjižnice na svetu se vrsté takó-le: Knjižnica v Parizu ima nad 2.000.000 zvezkov in okolo 160.000 rokopisov; peterburška carska akademija in British Museum štejeta po 500.000 zvezkov; potem pride knjižnica v Monakovem z 900.000 zvezki, v Berlinu z 800.000, v Göttingenu s 600.000, v Kodanji s 510.000 in v Drazdanah s 500.000 zvezki. Cesarska in vseučiliška knjižnica na Dunaji imata vsaka po 400.000 zvezkov, knjižnici v Budimpešti in v Krakovem pa po 300.000 zvezkov. Nedavno se je tudi na Kitajskem ustanovila javna knjižnica, za katero je sam podkralj kantonski dal nad stotisoč goldinarjev. Amerika in Avstralija nimata mnogo velikih knjižnic, pač pa je ondu dosti javnih čitalnic, ki so kolikor toliko združene z večjimi knjižnicami.

Najstarejša skladba na svetu je glasba za Evripidovo dramo „Orest“. Pisana je bila še pred rojstvom Kristusovim, za cesarja Avgusta, in obseza melodijo, zbor in instrumentacijo. Ulomek tega zanimljivega dela — svojina nadvojvode Reinerja — bil je razstavljen na letošnji dunajski razstavi. Pravijo, da je ta ulomek dokaz, kakó je bila grška drama z zbori, pesi in petjem pojedinih oseb dosti bližja naši operi nego našim dramam s spremljevanjem glasbe.

Listnica. J. T. „Lista iz dnevnika“, žál, ne moremo porabiti. — P-k. v Lj. O priliki pismeno. — I-č. v Lj. Morda kdaj pozueje. — Anonymus. Da bi nam bila oseba več od stvari? Ne, toda uredništvo mora vedeti, s kom ima posla. Dokler nam torej ne poveste imena, ne moremo Vašega dopisa porabiti ni tako ni drugače.

Popravek. V poslednjem zvezku »Ljubljanskega Zvona« čitaj na stráni 735. pravilno V TVBINGÆ, na stráni 736. pa namesto »opraui« pravilno »vpraui.«

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta z gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj Janko Kersnik. — Odgovorni urednik dr. Ivan Tavčar.

Upravištvo »Národna Tiskarna« Kongresni trg št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.

Vabilo na naročbo.

Ob konci svojega dvanajstega tečaja se obrača »Ljubljanski Zvon« do svojih gg. sotrudnikov in prijateljev s prijazno prošnjo, da bi mu ostali zvesti tudi v novem trinajstem letu njegovega izhajanja.

»Ljubljanski Zvon« bode tudi v svojem bodočem letu vse svoje moči porabljal v prosep leposlovne in znanstvene književnosti slovenske. Mnogo spisov so nam obetali priznani pisatelji slovenski že za to leto; dôkaj smo jih že objavili, kolikor jih pa letos ni utegnilo priti na vrsto, priobčimo jih, čim prej bode mogoče. Takó izidejo zlasti v prvi polovici prihodnjega leta nastopni spisi:

„Kakó se branijo rastline nepoklicanih gostov“,

spisal gosp. prof. *M. Cilenšek*,

„Na razvalinah solinskih“,

spisal gosp. prof. *S. Rutar*,

„Khevenhüllerjeva vojska na Turke leta 1575.“,

spisal gosp. prof. *Ivan Steklasa*, in

„O pomenu naših krajevnih imen“,

spisal gosp. *E. Lah*.

Izmed novih spisov navajamo najprej prelepo »bajko za starce«, katero nam je pod naslovom

„Abadon“

spisal g. *Nejaz Nemcigren*. Izhajala bode kot uvodna povest bržkone vse leto.

Takisto začnemo že v prihodnji številki priobčevati daljšo povest

„Jara gospôda“,

iz peresa gosp. *Janka Kersnika* in mimo tega imamo pripravljenih več krajsih povestij, izmed katerih imenujemo sósebnó povest

„Zimska roža“,

iz peresa gosp. *Fr. Gestrina*. Sploh hočemo v bodočem letniku pri-povednim spisom odločevati več prostora nego v minulem tečaju. —

Kar se tiče znanstvenih in poučnih spisov, imenujemo razven gôri navedenih zlasti izobno razpravo iz peresa g. prof. *dr. S. Šubica*

„Pogubni malik svetá“,

ki bode izhajala vse leto. Dalje opozarjamo č. gg. naročnike svoje na članke, katere bode kakor nekđaj v celovškem »Kresi« priobčeval gosp. prof. *dr. Gr. Krek*, sloveči naš učenjak; takisto sta nam gg. *dr. K. Štrekelj* in *dr. V. Oblak* obetala svojo pomoč. Prvi bode zlasti nadaljeval že letos započete »Jezikoslovne drobnosti«, drugi pa priobči poleg nekaterih strogoznanstvenih ocen jako važen vir za zgodovino sv. Cirila in Metoda.

Précej v novoletni številki izide temeljita razprava iz peresa gosp. *Petra pl. Radicsa* pod naslovom

„Anton Linhart“

in zanimljivo

„Pismo iz Zagreba“,

katere nam je poslal čislani naš sotrudnik gosp. prof. *Josip Starè*. Kot pisatelji znanstvenih in poučnih spisov naj bodo še navedeni gg. prof. *V. Bežek*, ki bode nadaljeval svojo oceno Levstikovih zbranih spisov, *Gregorij Fereb*, nadporočnik *Fridolin Kavčič*, čegar »Slavni vojaki slovenski« so se jako omilili našim čitateljem, prof. *dr. Fr. Kos*, *dr. M. Murko*, prof. *Fr. Orožen*, prof. *dr. J. Pajk*, prof. *R. Perušek*, *dr. Jožef Rakež*, prof. *A. Štritof*, ki bode pisal iveri vzgojeslovne vsebine, prof. *M. Valjavec* i. dr. — Gospod *Jan Lego* bode nadaljeval svoja zanimljiva poročila o češki književnosti, g. prof. *Josip Starè* pa skrbel za točen pregled književnosti hrvaške.

Ako končno še omenjamo, da bode »Ljubljanski Zvon« kakor dosihdob posebno skrb posvečeval pesniškemu delu, za katerega so mu vsi dosedānji pesniki (zlasti imenujemo č. g. *A. Aškerca*) obetali svojo pomoč, razvidno je, da se bode »Ljubljanski Zvon« tudi v svojem trinajstem letniku lahko zvesto držal dosedanjšega programa in kar najiskreneje izvrševal prelepo svojo nalogo v razvoj lepe in znanstvene književnosti slovenske!

V Ljubljani, dné 1. grudna 1892. leta.

Uredništvo.